

درآمدی بر شفافیت بانکی:
مطالعه موردی بخشنامه «ضوابط ناظر بر حداقل
استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات
توسط مؤسسات اعتباری»
(ویرایش اول)

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۴۷۵۹
اسفندماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱. نظارت بر بانکها و شفافیت
۴	۱-۱. بررسی اجمالی رویکردهای نظارتی مالی:
۵	۱-۲. ساختار نظارت مالی در کشور
۶	۲. شفافیت در بانکها
۸	۲-۱. قوانین مرتبط با شفافیت
۸	۲-۱-۱. نگاهی گذرا به کشورهای دیگر
۹	۲-۱-۲. شفافیت در قوانین ایران
۹	۲-۱-۲-۱. قوانین بالادستی
۱۰	۲-۱-۲-۲. قوانین و مقررات جاری
۱۴	۲-۲. اهمیت شفافیت
۱۶	۲-۳. مسائلی دیگر در شفافیت
۱۶	۲-۳-۱. شفافیت و اقتصاد مقاومتی
۱۷	۲-۳-۲. شفافیت و نظارت بانکی از نظر اسلام
۱۸	۲-۴. سامانه‌های مرتبط با شفافیت در نظام بانکی
۲۰	۲-۵. شفافیت بانکی در ایران
۲۰	۳. ارزیابی عملکرد مؤسسات بر اساس بخشنامه
۲۰	۳-۱. تبیین بخشنامه
۲۱	۳-۲. تحلیل ساختار بخشنامه
۲۳	۳-۳. روش‌شناسی
۲۵	۳-۴. مقایسه بانکها و مؤسسات از نظر شفافیت
۲۵	۳-۵. تحلیل نتایج و بررسی نموداری
۲۵	۳-۵-۱. صورت‌های مالی
۲۶	۳-۵-۲. مدیریت ریسک
۲۷	۳-۵-۳. شاخص‌های نسبی مدیریت ریسک
۲۸	۳-۵-۴. حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی
۲۹	۳-۵-۵. بررسی کلی
۳۰	جمع‌بندی و پیشنهادها
۳۳	پیوست‌ها
۴۲	منابع و مأخذ

درآمدی بر شفافیت بانکی:
مطالعه موردی بخشنامه «ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت
و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری»
(ویرایش اول)

چکیده

امروزه لزوم توجه به اهمیت شفافیت در حوزه‌های مختلف آن، در جلوگیری از فساد و اصلاح روابط اقتصادی و سیاسی بر کسی پوشیده نیست. شفافیت، هزینه معاملاتی را کاهش داده و موجب بهبود روابط اقتصادی می‌گردد. یکی از حوزه‌های بسیار مهم در شفافیت، شفافیت در حوزه بانکی است؛ زیرا امروزه بانک‌ها یکی از اصلی‌ترین ارکان اقتصادی یک کشور محسوب می‌شوند. حفظ سلامت و ثبات بانک‌ها و همچنین نقش مهم آنها در هدایت اقتصاد کشور نیازمند شفافیت مناسب در بانک‌هاست. به این منظور، مقام‌های مقرراتگذار و ناظر، در بسیاری از کشورها، از مدت‌ها پیش با تصویب مقررات مختلف در صدد تحقق هر چه بیشتر این مهم بوده‌اند. یکی از بخشنامه‌هایی که در این زمینه در ایران مصوب شده است، بخشنامه سال ۱۳۹۳ شورای پول و اعتبار بانک مرکزی است که در آن از بانک‌های خصوصی و چهار مؤسسه اعتباری خواسته شده است که برخی شاخص‌های بانکی خود را به‌طور عمومی انتشار دهند. این گزارش ابتدا با بررسی مباحث نظری مربوط به شفافیت و سپس با استفاده از روش امتیازدهی که در مقالات مشابه استفاده شده است، به بررسی این بخشنامه برای ۲۴ مؤسسه در ۷۷ شاخص پرداخته است. این بررسی ویرایش اول بوده و با انتشار اطلاعات بیشتر و ارتقای شفافیت توسط مؤسسات مالی مورد نظر، گزارش‌های بعدی منتشر خواهد شد. بررسی مباحث نظری نشان می‌دهد که شفافیت علاوه بر اهمیت بسیار بالایی که در جلوگیری از فساد، حفظ ثبات و سیاستگذاری بازارها و دولت دارد، از جهت رشد درون‌زا بسیار حائز اهمیت بوده و دین مبین اسلام نیز بر آن تأکید کرده است.

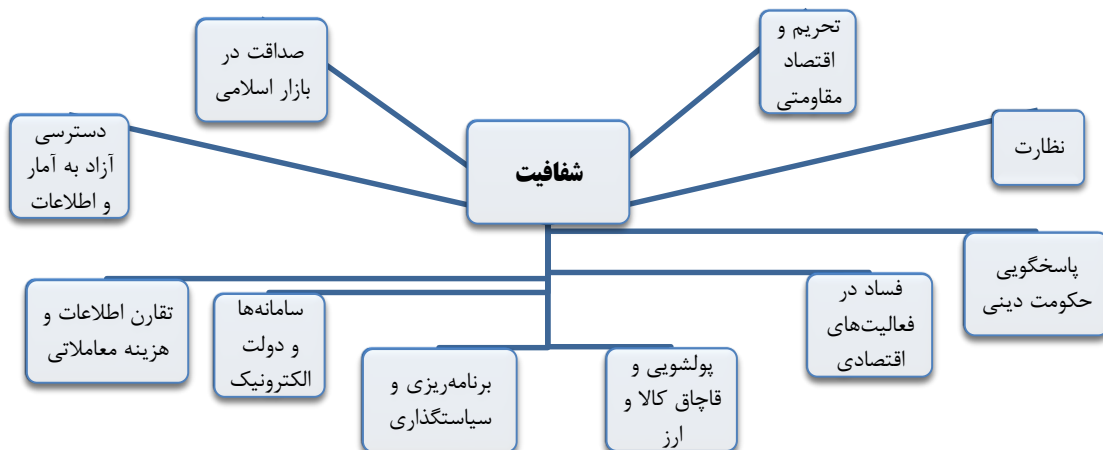
نتایج بررسی این گزارش درباره بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از نگاه بخشنامه شفافیت، حاکی از میزان پایین شفافیت بانکی در میان مؤسسات اعتباری مورد نظر می‌باشد. لذا بدین منظور پیشنهاد می‌گردد علاوه بر اصلاح ساختار نظارتی در بلندمدت، در کوتاه‌مدت نیز در حوزه شفاف‌سازی فعالیت‌های مؤسسات اعتباری، به‌منظور ارائه یک استاندارد اطلاعاتی، سامانه‌ای جامع، همراه با قابلیت جستجو، تحلیل و مقایسه، از سوی بانک مرکزی فراهم گردد. لازم به ذکر است ساختار کلی این گزارش مورد تأیید بانک مرکزی نیز قرار گرفته است.^۱

۱. بانک مرکزی در بازگشت به نامه شماره ۸۲-۱۵/۷/۷۲۴۰ مورخ ۱۳۹۴/۰۷/۲۱ مرکز پژوهش‌ها و طی نامه شماره ۹۴/۲۷۸۸۷۸ مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۳۰، روش‌شناسی گزارش حاضر را مورد تأیید قرار داده است.

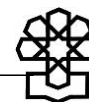
مقدمه

انقلاب اطلاعات از انقلاب صنعتی و انقلاب‌های دیگر مهمتر است و این قدرت سفید و هوشمند، کاستی‌های هر بخش از نظام حکومتی را رصد کرده و نمایان می‌کند. در واقع برای تصمیم‌گیری مناسب یک محیط شفاف نیاز است؛ در غیر این صورت همانند یک انسان بدون حس و شناخت خواهد بود (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴). در سال‌های اخیر، کارکرد شفافیت، در حالی که فعالیت‌های بانک‌ها پیچیده‌تر و پویاتر شده است، مورد توجه قرار گرفته است. این پیچیدگی موجب ابهام مشتریان و ناظران در مورد فعالیت‌ها و ریسک‌های بانک شده است (Krause, 1998). با یک نگاه کلی، بحث شفافیت دارای حوزه‌های بسیار گسترده‌ای است. برخی از این حوزه‌ها را می‌توان چنین نام برد: شفافیت در عملکرد هر یک از قوای سه‌گانه، شفافیت بانک مرکزی در اقدامات و سیاستگذاری، شفافیت آمار و اطلاعات، شفافیت در بازار کالا و خدمات، ارز و بازار مالی (پول و سرمایه)، شفافیت در گمرک و حوزه تجارت خارجی، شفافیت در بازار مسکن، زمین و منابع طبیعی، شفافیت در بازارهای دولتی و خصوصی، شفافیت در ساختار مالی کشور، شفافیت مالی در بانک‌ها، بورس و بیمه، شفافیت در عملکرد مسئولین (دارایی‌ها، اقدامات و ارتباطات و ...) و شفافیت در قراردادنویسی عمومی و موارد دیگر. حتی می‌توان شفافیت را برای ناظرین بانک نیز تعریف کرد، در قوانین متمرکز کمیته بال برای ناظرین بانکی، یکی از روش‌های نظارت مناسب روش شفاف معرفی شده است (Basel Committee, 2012). لذا شفافیت را می‌توان به‌طور جامع، به‌صورت یک نوع «دانش مشترک^۱» برای عملکردها در میان تمام بازیگران عرصه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ... همانند: مردم، بانک‌ها، قوای سه‌گانه و شرکت‌های خصوصی، تعریف کرد. به هر صورت در گزارش حاضر بیشتر شفافیت عملکرد بانک برای جامعه و در برخی موارد برای ناظران بانکی بررسی می‌شود.

نمودار ۱. گستردگی حوزه‌های مرتبط با شفافیت

۱. در نظریه بازی‌ها، دانش مشترک یا دانش عمومی (Common Knowledge)، این است که بازیگر راجع به مطلوبیت‌ها، انتخاب‌ها و تخمین‌های احتمال طرف مقابل اطلاع داشته باشد و نیز بداند که طرف مقابل نیز این را می‌داند و طرف مقابل نیز می‌داند که او می‌داند و به همین صورت این زنجیره ادامه می‌یابد.

در این راستا در بخش اول ابتدا مباحث نظری شفافیت به صورت گذرا بررسی و انواع رویکردهای نظارتی مالی و همچنین ساختار نظارت پولی و مالی در کشور، معرفی و بررسی می‌شود. سپس قوانین مرتبط و اهمیت شفافیت در مباحث مربوطه، بحث می‌شود. در ادامه مباحث شفافیت و اقتصاد مقاومتی، شفافیت از نظر اسلام و همچنین بررسی اجمالی سامانه‌های الکترونیکی مرتبط با شفافیت و در نهایت شفافیت در نظام بانکی ایران بررسی خواهد شد. در بخش پایانی نیز طبق بخشنامه سال ۱۳۹۳ بانک مرکزی درباره شفافیت، عملکرد شفافیت در ۲۴ نهاد مالی به طور تطبیقی بحث و تحلیل می‌شود. این نهادها شامل ۲۰ بانک غیردولتی، ۳ مؤسسه اعتباری غیربانکی و شرکت دولتی پست بانک است.

۱. نظارت بر بانک‌ها و شفافیت

فعالیت بانکی به طور اجتناب‌ناپذیری مستلزم پذیرش ریسک است. هرگونه آسیب عمومی در مورد یک بانک به سرعت به کل نظام بانکی و حتی نظام اقتصادی کشور سرایت می‌کند؛ لذا حفظ اعتماد عمومی به نظام بانکی و جلوگیری از هرگونه نارسایی و بحران در این نظام و جلوگیری از انتقال مشکلات بخش پولی اقتصاد به بخش واقعی آن، از اهداف اصلی نظارت بر بانک‌هاست (اسدی‌پور، ۱۳۸۸). تاریخ رخدادهای مالی نشان داده است که بحران‌های مشکلات مالی معمولاً در اثر تغییرات نظارتی رخ داده است، لذا به این منظور باید حدود اختیارات و کارکردهای نهادهای بانکی، بیمه و منتشرکنندگان اوراق بهادار به خوبی مشخص شده باشد، تا اهداف سیاستی در این چارچوب به صورت قابل توجهی محقق گردند، این اهداف عبارتند از: سلامت و ثبات نهادهای مالی^۱، کاهش ریسک سیستماتیک^۲، عدالت و کارایی بازارها^۳ و حمایت از مشتریان و سرمایه‌گذاران^۴ (Group of Thirty, 2008: 21-25).

پیرامون علل به وجود آمدن بحران مالی دهه ۱۹۹۰ کشورهای آسیای جنوب شرقی و بسیاری از بحران‌های مالی دیگر، به صورت قابل مشاهده‌ای عدم نظارت مؤثر بانکی مشاهده می‌گردد و علت این است که اخلاص و نارسایی در یک نظام مالی نه تنها می‌تواند ثبات مالی را در سطح داخلی مورد تهدید قرار دهد، بلکه در سطح بین‌المللی نیز چنین خواهد بود (اسدی‌پور، ۱۳۸۸). منتقدین نظام بانکی، ذخیره قانونی و خلق پول را عامل بحران‌های رکودی و تورمی می‌دانند و این مسئله پس از بحران بزرگ ۱۹۲۹ نیز به عنوان عامل بحران مطرح گشت (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۳)، لذا شفاف‌سازی در زمینه عملکرد بانک‌ها می‌تواند به شناسایی و حل این مشکل نیز کمک شایانی بکند، زیرا انتشار اسکناس، کنترل حجم پول و کنترل فعالیت‌های بانک‌های تجاری از جمله اهم وظایف بانک مرکزی به شمار می‌آید (میشکین، ۱۳۹۰: ۱۷۱). از طرفی نظم بازار تنها زمانی اتفاق می‌افتد که اطلاعات به صورت به‌روز و قابل اطمینان در دسترس

1. Safety and Soundness of Financial Institutions

2. Mitigation of Systemic Risk

3. Fairness and Efficiency of Markets

4. Protection of Customers and Investors

شرکت‌کنندگان بازار قرار گیرد. این اطلاعات، باعث دستیابی شرکت‌کنندگان در بازار به فعالیت‌های بانکی و ریسک‌های ذاتی آن می‌گردد و این مسئله به نوبه خود باعث می‌گردد آنها، بانک‌ها را برای فعالیت‌های باثبات و سالم تشویق کنند. این تقابل سازنده به نوبه خود باعث ثبات بلندمدت سیستم‌های بانکی و نهادهای فردی می‌شود (Krause, 1998).

نمودار ۲. مراحل ایجاد ثبات و سلامت مالی

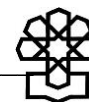
۱-۱. بررسی اجمالی رویکردهای نظارتی مالی:

هر یک از دیدگاه‌های نظارتی دارای ساختار شفافیت مناسب با آن دیدگاه است. برای مثال، دیدگاه دو وجهی می‌تواند از ابزارهای بهینه‌ای برای تضمین شفافیت، انسجام بازاری و تقدم برای حفاظت از مشتری باشد (Group of Thirty, 2008: 40). رویکردهای نظارتی از این جهت در اینجا بررسی می‌شود که، اولاً ایجاد و بستر شفافیت باید از طریق نظارت باشد و ثانیاً شفافیت و نظارت کاملاً به هم مرتبط هستند، یک رویکرد نظارتی، یک رویکرد متناسب شفافیتی نیز خواهد داشت. در ۲۵ سال گذشته در دنیا، دگرگونی فراوانی در بخش خدمات مالی، به سمت یکپارچگی رخ داده است که به نوبه خود باعث عدم کارایی سیستم‌های نظارتی مالی شده است. نگاهی گذرا به برخی سیستم‌های نظارتی عمده در کشورها، چنین اثبات می‌کند که چنین سیستم‌هایی در زمان مواجهه با مشکلات مشابه از طریق فرآیندی که شامل تأثیرات مختلفی از مسائل اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و مالی می‌باشد، شکل می‌گیرند. چهار رویکرد عمده نظارتی^۱ عبارتند از: (Group of Thirty, 2008: 11-15):

۱. رویکرد سازمانی یا سنتی^۲

در این دیدگاه وضعیت قانونی بنگاه (برای مثال یک بانک، فروشنده اوراق بهادار، شرکت بیمه) مشخص می‌کند که کدام مقرراتگذار^۳ برای بررسی عملکرد فعالیت آن بنگاه از نظر سلامت، ثبات^۴ و دیدگاه خط‌مشی تجاری، موظف شده است. کشورهای چین، هنگ‌کنگ و مکزیک از این رویکرد پیروی می‌کنند.

1. Four Approaches to Supervision
 2. Traditional or Institutional Approach
 3. Regulator
 4. Safety, Soundness

۲. رویکرد کارکردی^۱

دیدگاهی است که در آن عملکرد نظارتی توسط کسب و کاری مشخص می‌شود که توسط این نهاد بدون توجه به جایگاه قانونی آن، مورد مبادله قرار گرفته است؛ هر نوع از تجارت یا کسب و کاری ممکن است ناظر مربوط به خودش را داشته باشد. کشورهای برزیل، فرانسه، ایتالیا و اسپانیا به این رویکرد نزدیک هستند.

۳. رویکرد یکپارچه^۲

در این دیدگاه، یک ناظر سراسری منحصر به فرد، هم سلامت و ثبات را هدایت می‌کند و هم در عین حال، مقرراتگذاری هدایت تجاری را برای تمام بخش‌های تجارت‌های خدمات مالی انجام می‌دهد. معمولاً این دیدگاه دارای مشکلات کمتر و طرفداران بیشتری است. کشورهای کانادا، آلمان، ژاپن، قطر، سنگاپور، سوئیس و بریتانیا در این بخش قرار دارند.

۴. رویکرد دو وجهی^۳

نظارت دو وجهی، مقرراتگذاری بر مبنای هدف است، به طوری که در آن جدایی بین کارهای مقرراتی بین دو مقرراتگذار وجود دارد؛ مقرراتگذاری که عملکرد نظارت بر سلامت و ثبات را انجام می‌دهد و ناظر یا مقرراتگذاری که درباره مقرراتگذاری برای هدایت تجارت، متمرکز می‌شود. علاقه زیادی به این دیدگاه دیده شده است. کشورهای هلند و استرالیا در زمره این دیدگاه قرار دارند.

از جهت دیگر، بانک مرکزی وظایف نظارتی خود را از دو جنبه باید انجام دهد، نظارت تطبیقی و تطبیق عملکرد بانک‌ها با ضوابط و مقررات تعیین شده؛ و نظارت بعدی، نظارت مبتنی بر ریسک است که نظارت بر ریسک‌های بانک در آینده و روشی پیشگیرانه برای جلوگیری از زیان می‌باشد (بهمنی، ۱۳۹۱: ۱۵).

ساختار نظارت بر بانک‌ها را می‌توان از سه جهت: نهاد نظارتی، مقررات و نظارت، مورد بررسی قرار داد. اینکه آیا بانک مرکزی ناظر است یا خیر و آیا چند نهاد نظارتی وجود دارد یا خیر و اینکه مسئولیت‌های مشخص این نهاد چیست و موارد مشابه، به مورد اول مربوط می‌گردد. مقررات احتیاطی و غیراحتیاطی و ویژگی‌های آنها مربوط به مورد دوم و اینکه نظارت از نوع حضوری^۴، غیرحضوری^۵ و یکپارچه^۶ باشد نیز مربوط به مورد سوم خواهد بود (اسدی‌پور، ۱۳۸۸: ۶۶-۷۸).

۲-۱. ساختار نظارت مالی در کشور

نظارت بانکی و مالی^۷ در اکثر کشورها به صورت صریح، شاخص‌های نظارتی مختلف را مورد اشاره قرار

1. Functional Approach
2. Integrated Approach
3. Twin Peaks Approach
4. On-site
5. Off-site
6. Consolidated Supervision

۷. منظور از نظارت مالی در اینجا نظارت بودجه‌ای (Budgetary)، نمی‌باشد.

می‌دهد؛ اما متأسفانه نظارت در ایران بسیار ضعیف و به دلخواه مسئولین امر است که به‌علل مختلف از جمله تغییر مسئولین، کارآیی لازم را ندارد. به‌نظر می‌رسد رویکرد نظارتی ایران یک رویکرد سنتی و ناکارآمد است، در حالی که نظارت در کشورهای مختلف در دهه‌های اخیر تکامل فراوانی داشته است. لذا به‌نظر می‌رسد، ساختار نظارت بانکی کشور و همچنین رویکرد مربوط به شفافیت و همچنین ساختار ایجاد آن، باید در جهت حرکت به یک رویکرد یکپارچه، تقویت گردند.

۲. شفافیت در بانک‌ها

آدام اسمیت در کتاب ثروت ملل (۱۷۷۶ میلادی) وجود اطلاعات قابل قبول را برای واحدهای اقتصادی ضروری می‌داند. جونز در کتاب تئوری اقتصاد سیاسی (۱۸۷۱ میلادی) خود با ادغام مفاهیم بازار و رقابت، اولین بار واژه اطلاعات کامل را وارد تئوری رقابت کامل کرد. اما هایک در کتاب آدام اسمیت و اقتصاد مدرن فرض کامل بودن اطلاعات در بازار رقابتی را غیرواقعی می‌داند. استیگلیتز در مقاله «اطلاعات و تغییر پارادایم در علم اقتصاد» بر غیرواقعی بودن فرض اطلاعات کامل تأکید دارد. وی راهکارهایی برای غلبه بر عدم تقارن اطلاعات ارائه می‌دهد. او معتقد است که نهادها می‌توانند در ایجاد و ارتقای انگیزه و عرضه‌کنندگان با علامت‌دهی‌هایی، مانند ضمانت، برای غلبه بر عدم تقارن اطلاعات، نقش ایفا کنند. همچنین در مواردی که جمع‌آوری و افشای اطلاعات برای بخش خصوصی هزینه دارد، دولت می‌تواند با انجام این کار به شفافیت اطلاعات در بازار کمک کند. برخی اقتصاددانان معیارها و شرایط کامل بودن اطلاعات را تبیین کرده‌اند. لئونارد جی میرمان در مقاله «اطلاعات کامل» بر شفافیت محیط اقتصادی افراد تأکید می‌کند. معمولاً بحث شفافیت بازار در کتاب‌های اقتصاد خرد به‌طور خلاصه بیان می‌شود. فرگوسن در کتاب نظریه اقتصاد خرد، اطلاعات هریک از مصرف‌کنندگان، تولیدکنندگان و صاحبان منابع را از مسائل مربوط به خود، شرط کامل بودن اطلاعات می‌داند. هال واریان در کتاب تحلیل اقتصاد خرد، امکان تفکیک بین کالاهای باکیفیت و کالاهای بی‌کیفیت را نشانه کامل بودن اطلاعات معرفی می‌کند. جک‌هاروی در کتاب اقتصاد جدید، داشتن فرصت کافی برای تصمیم‌گیری را شرط وجود اطلاعات کامل می‌داند (داودی و همکاران، ۱۳۹۱).

وجود اطلاعات مالی شفاف و قابل مقایسه یکی از ارکان اصلی پاسخگویی مدیران اجرایی و از نیازهای اساسی تصمیم‌گیران اقتصادی و از ملزومات بی‌بدیل توسعه و رشد اقتصادی در بخش دولتی و خصوصی است (مدرکیان و دیگران، ۱۳۸۹). شفافیت به‌عنوان یکی از ملزومات اصلی شیوه نظارت مبتنی بر ریسک^۱ است. همچنین کمیته نظارت بانکی بال، شفافیت^۲ را به‌عنوان یکی از عوامل نظارت مؤثر برای حفظ سلامت

1. Risk based Supervision
2. Transparency

و ثبات نظام بانکی معرفی می‌کند. در تعریف کمیته بال از شفافیت، از آن به‌عنوان افشای اطلاعات قابل اتکای و به‌موقع، به‌طوری که استفاده‌کنندگان از اطلاعات فوق، قادر به ارزیابی دقیق از وضعیت مالی بانک، فعالیت‌ها، ریسک‌ها و مدیریت ریسک آن باشند، یاد شده است. شفافیت اطلاعاتی باید جامع، مرتبط، به‌موقع، قابل اطمینان و مقایسه‌پذیر باشد (اسدی‌پور، ۱۳۸۸: ۶۲).

شفافیت به این معنی است که شرکت‌کنندگان در بازار، اطلاعاتی که به‌منظور تخصیص منابع خود در بازار نیاز دارند را داشته باشند (Ezazi and et al, 2011). منظور از شفاف‌سازی، توزیع گزارش‌های مالی با کیفیت مناسب است و هدف از این شفافیت و کیفیت در صورت‌های مالی ارزیابی صحیح و واقعی از قیمت‌های سهام بانک است (مدرکیان و دیگران، ۱۳۸۹). برخی خصوصیات کیفی اطلاعات شفاف را می‌توان: جامعیت؛ ارتباط و دوره زمانی؛ قابلیت اعتماد؛ قابلیت مقایسه و ملموس بودن اطلاعات دانست (Basel Committee, 2012).

سازمان نظارت بر خدمات مالی انگلستان^۱، به‌منظور کاهش ریسک‌های شناسایی شده و جلوگیری از به وقوع پیوستن آنها، از افشای^۲ اطلاعات در مورد مؤسسات مالی و آگاه نمودن استفاده‌کنندگان خدمات مالی از وضعیت بانک، بهره می‌برد (اسدی‌پور، ۱۳۸۸: ۱۰۵). افشای اطلاعات به تنهایی منجر به شفافیت نمی‌شود؛ زیرا برای دستیابی به شفافیت، یک بانک باید افشای کافی، مرتبط، دقیق و به موقع را برای اطلاعات کمی و کیفی فراهم آورد تا کاربران را برای دستیابی مناسب به فعالیت‌ها و وضعیت ریسک مؤسسه مورد نظر، با توجه به اصول انتشار اطلاعات قادر سازد. (Krause, 1998).

در فرهنگ وبستر، شفافیت، باز بودن یا آشکار بودن مؤسسه‌ها، صداقت و سهولت درک‌پذیری، تعریف شده است. در این تعریف منظور از باز بودن مؤسسه‌ها، دسترسی آسان به عملیات داخل شرکت و منظور از آشکار بودن مؤسسه‌ها وضوح اطلاعات است. وجه اشتراک همه این تعریف‌ها، قابلیت دسترسی به اطلاعات و توانایی برقراری ارتباط و وجود جریان ارسال و دریافت اطلاعات است (ابراهیمی سالاری، ۱۳۹۳).

در ایتالیا کمیته بورس سهام^۳ مرجع مسئول برای نظارت بر بازارهای مالی است. وظایف این کمیته عبارتند از:

۱. شفافیت و بازنگری در اقدامات تجاری فعالان بازارهای مالی،
 ۲. افشای کامل و دقیق اطلاعات شرکت‌های مربوطه برای اشخاص سرمایه‌گذار،
 ۳. دقیق بودن آیین‌نامه‌های مرتبط با سهم و امنیت سرمایه‌گذاری اشخاص،
 ۴. نظارت توسط اشخاص حسابرس (Group of Thirty, 2008: 29).
- البته پویایی فرآیند شفافیت اطلاعات را نیز می‌توان در چهار مرحله طبقه‌بندی کرد:

1. FSA
2. Disclosure
3. Stock Exchange Commission

الف) تولید و کسب اطلاعات،

ب) ذخیره و بازیابی اطلاعات،

ج) تبادل و به‌کارگیری اطلاعات،

د) انتشار و افشای اطلاعات.

همچنین برای جمع‌آوری اطلاعات به‌منظور شفاف‌سازی می‌توان از چهار روش بهره برد (مرکز

پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴):

الف) نظارت درون سازمانی یا خوداظهاری،

ب) نظارت برون سازمانی مردمی،

ج) نظارت ناظران رسمی،

د) نظارت از طریق سامانه‌های بانکی.

۲-۱. قوانین مرتبط با شفافیت

۲-۱-۱. نگاهی گذرا به کشورهای دیگر

معمولاً بحث شفافیت در ذیل عنوان مباحث نظارت در سیستم بانکی قرار می‌گیرد. اما در مواردی قانون یا بخشنامه‌ای با عنوان شفافیت، به‌صورت مستقل ارائه می‌گردد.

قوانین زیادی در ارتباط با شفافیت وجود دارد. برای مثال تنها در سال ۲۰۱۴، ۸ قانون توسط کنگره و ۱۲ قانون در دو مجلس نمایندگان و سنای آمریکا طرح و تصویب شد که به نوعی به حوزه شفافیت مرتبط هستند^۱. در مکزیک، قانون شفافیت و خدمات مالی در سال ۲۰۰۴ تصویب و در سال ۲۰۰۷ اصلاح و بازبینی شد. این قانون به مقامات پولی اختیار نظارت بر مسائل خاص مرتبط با خدمات بانکی و حفاظت از مشتریان را در مواردی نظیر قراردادهای، اظهارات بانک‌ها، دریافتی‌ها، تبلیغات، افشای نرخ‌های درصدی سالیانه و پرداخت‌های بانکی، می‌دهد (Group of Thirty, 2008: 80). در بخش‌های بانکی، نهادهای بین‌المللی مختلفی همانند کمیته بال در نظارت بانکی^۲، وزرای مالی جی هفت^۳، صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، به‌منظور اقدامات مربوط به شفافیت و حسابداری تلاش می‌کنند (Hyytinen and Takalo, 2002). البته ممکن است نظارت مالی به‌صورت خود به خودی و فراتر از قانون باشد؛ برای مثال فدراسیون بانک‌های برزیل^۴ دارای اجزای خود نظارتی است که شامل قوانین شفافیت، رقابت سالم و ایجاد اطمینان می‌باشد (Group of Thirty, 2008: 91). در کشور آمریکا نیز بعد از مشکلات و تقلب‌های مختلف که در برخی شرکت‌ها نظیر ولدکام و انرون^۵ رخ داد،

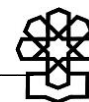
1. <http://transparencyiran.ir/post/۴۶>

2. Basel Committee on Banking Supervision

3. G7 Finance Ministers

4. Brazilian Federation of Banks

5. WorldCom and Enron

قانون ساربانس اوکسلی^۱ به منظور جلوگیری از تقلب و فساد و همچنین تقویت اطمینان و آرامش، در جولای سال ۲۰۰۲ توسط بوش، رئیس‌جمهور وقت، در سیستم قانونگذاری آن کشور، به امضا درآمد (Nilsson, 2006). در ایتالیا نیز قانون حفاظت از پس‌انداز و نظارت بازار مالی^۲ در سال ۲۰۰۵، برای تقویت کنترل‌های داخلی و عمومی و برای افزایش شفافیت بازارها و افزایش کیفیت اطلاعات مالی معرفی گردید (Group of Thirty, 2008: 110). در اسپانیا، کمیته مبادله و اوراق بهادار ملی^۳ نیز به هدف تضمین شفافیت بازارهای مالی اسپانیا و حفاظت از سرمایه‌گذاران تشکیل شده است (Group of Thirty, 2008: 121).

یکی از اهداف مقام نظارتی مرکزی مالی قطر^۴ نیز علاوه بر ثبات مالی و کاهش ریسک سیستماتیک، افزایش شفافیت و کارایی در بازارهای مالی است. همچنین مقام بازارهای مالی قطر^۵ نیز مسئولیت سلامت و شفافیت بازار را دارد (Group of Thirty, 2008: 159). «قانون نظارت بیمه‌ای سال ۲۰۰۶»^۶ نیز در کشور سوئیس، حیطة نظارتی را در موارد حاکمیت شرکتی، شفافیت و حمایت از مصرف‌کننده گسترش می‌دهد (Group of Thirty, 2008: 173).

۲-۱-۲. شفافیت در قوانین ایران

ابلاغ ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری، ابلاغ مقررات ناظر بر ضمانت‌های بانکی ریالی، تجدیدنظر در مقررات ناظر بر نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع و راه‌اندازی سامانه‌های اطلاعاتی مختلف و نیز اقداماتی در زمینه کاهش فساد همچون: ایجاد بانک جامع اطلاعات مشتریان و صدور مجوز فعالیت شرکت سنجش اعتبار، تمهیدات لازم جهت پیشگیری از اعطای خدمات بانکی به افراد بد حساب و دارای چک برگشتی و تلاش در جهت ایجاد بستر اطلاعاتی جهت رصد کردن جزئی‌ترین تحرکات مالی در سطح شعب و استان‌ها، در راستای شفافیت صورت گرفته است. بانک مرکزی نسبت به شفافیت و افشای اطلاعات و سلامت مالی بانک‌ها حساسیت داشته و سعی کرده همواره به ایفای نقش در این خصوص بپردازد^۷. در اینجا به صورت گذرا، برخی قوانین و مقرراتی که به مسئله شفافیت مرتبط است بیان می‌شود:

۲-۱-۲-۱. قوانین بالادستی

الف) برنامه چهارم

در ماده (۴۴) برنامه چنین آمده است: دولت موظف است، به منظور استقرار جامعه اطلاعاتی و تضمین دسترسی گسترده امن و ارزان شهروندان به اطلاعات مورد نیاز اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

1. Sarbanes Oxley Act (SOX)
2. The Law on the Protection of Saving and Financial Market Regulation
3. National Securities and Exchange Commission (CNMV)
4. Qatar Financial Centre Regulatory Authority (QFCRA)
5. Qatar Financial Markets Authority (QFMA)
6. The 2006 Insurance Supervision Act (ISA)
7. <http://ayaronline.ir/123536/02/1394html>

الف) حمایت از سرمایه‌گذاری در تولید و عرضه انواع محتوی و اطلاعات به زبان فارسی در محیط رایانه‌ای با تکیه بر توان بخش خصوصی و تعاونی.

ب) اتخاذ تدابیر لازم به منظور کسب سهم مناسب از بازار اطلاعات و ارتباطات بین‌المللی، استفاده از فرصت منطقه‌ای ارتباطی ایران از طریق توسعه مراکز اطلاعاتی اینترنتی ملی و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی با تکیه بر منابع و توان بخش‌های خصوصی و تعاونی و جلب مشارکت بین‌المللی.

ج) تهیه و تصویب سند راهبردی برقراری امنیت در فضای تولید و تبادل اطلاعات کشور در محیط‌های رایانه‌ای حداکثر تا پایان سال اول برنامه چهارم.

ب) برنامه پنجم

در ماده (۹۷)، قسمت «د»، چنین بیان شده: شورای پول و اعتبار موظف است طی سال‌های برنامه موارد زیر را انجام دهد:

د) افزایش شفافیت و رقابت سالم در ارائه خدمات بانکی در جهت کاهش هزینه خدمات بانکی از طرق ذیل:

۱. الزام بانک‌ها به رعایت استانداردهای تعیین‌شده توسط بانک مرکزی در ارائه گزارش‌های مالی و بهبود نسبت شاخص کفایت سرمایه و اطلاع‌رسانی مبادلات مشکوک به بانک مرکزی؛

۲. راه‌اندازی سامانه نظارتی قوی جهت شناسایی فعالیت‌های غیرمتعارف بانک‌ها هنگام دستکاری نرخ‌های سود سپرده‌ها و تسهیلات به روش‌های خاص. همچنین در ماده (۹۰)، بیان می‌دارد که کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و دستگاه‌های اجرایی مذکور در این ماده موظفند اطلاعات و آمار مورد درخواست بانک مرکزی را در اختیار آن بانک قرار دهند.

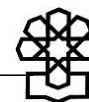
ج) سیاست‌های ابلاغی برنامه ششم

بند «۵» این سیاست‌ها چنین بیان می‌دارد: گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی و افزایش سهم مؤثر بازار سرمایه در جهت توسعه سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقای شفافیت و سلامت نظام مالی. همچنین در بند نهم چنین آمده است: اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر بازار و مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی و مالی در جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات.

۲-۱-۲. قوانین و مقررات جاری

الف) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار

این قانون در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۶، مصوب گردیده و در چند ماده آن توجه ویژه‌ای به بحث شفافیت شده است، برخی از مواد آن چنین است:

ماده (۱۸)

به منظور ارتقای کیفیت خدمات، شفاف‌سازی و شکل‌گیری بازار کار در زیربخش‌های مختلف بخش ساختمان و ایجاد سهولت و امنیت برای متقاضیان نیروی کار در این بخش وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است زمینه شکل‌گیری تشکل‌های صنفی شاغلان در بخش ساختمان را فراهم کند.

ماده (۱۹)

به منظور ایجاد شفافیت و امکان رقابت همه ذینفعان در انجام معامله با دستگاه‌های اجرائی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور موظف است با استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود خود، پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات موضوع ماده (۲۳) قانون برگزاری مناقصات را به پایگاه اطلاع‌رسانی جامع معاملات بخش عمومی توسعه و ارتقا دهد ...

ماده (۲۴)

دولت و دستگاه‌های اجرایی مکلفند به منظور شفاف‌سازی سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی و ایجاد ثبات و امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری، هرگونه تغییر سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اقتصادی را در زمان مقتضی قبل از اجرا، از طریق رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم برسانند.

ب) مصوبات شورای پول و اعتبار

در اجرای تکلیف قانونی یاد شده، شورای پول و اعتبار در یک هزار و یکصد و هشتاد و دومین جلسه مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۴، «ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری» را مورد تصویب قرار داده است. در این ضوابط، بانک‌ها مکلف شده‌اند اطلاعات مورد نظر را در سامانه اطلاع‌رسانی خود، قرار دهند. «دستورالعمل ناظر بر ضمانتنامه‌های بانکی (ریالی)» مصوب یک‌هزار و یکصد و هفتاد و ششمین جلسه مورخ ۱۳۹۳/۲/۹ شورای پول و اعتبار در ماده (۵۲)، در ارتباط با شفافیت در مورد ضمانتنامه‌ها، چنین بیان می‌دارد: مؤسسه اعتباری موظف به طراحی و پیاده‌سازی سامانه‌ای در پایگاه اطلاع‌رسانی خود می‌باشد، به نحوی که ذینفع، با مراجعه به سامانه مذکور و درج شماره منحصر به فرد ضمانتنامه و شناسه/کد ملی خود، به مشخصات ضمانتنامه صادره دسترسی داشته و اصالت ضمانتنامه صادره مورد تأیید قرار گیرد.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با هدف ارتقای هر چه بیشتر شفافیت صورت‌های مالی؛ «دستورالعمل نحوه تشخیص و حذف مطالبات غیرقابل وصول از دفاتر مؤسسه اعتباری و افشای آن در صورت‌های مالی» مصوب ۱۳۹۰/۱۲/۱۶ شورای پول و اعتبار را در تاریخ ۱۳۹۱/۱/۳۱، جهت اجرا به برخی مؤسسات مالی ابلاغ کرد. در این دستورالعمل آن دسته از مطالبات که به دلایل متقن و پس از

طی نمودن تمامی مراحل مذکور در دستورالعمل موصوف غیرقابل وصول شناخته شوند، با تصویب هیئت مدیره و یا مجمع عمومی صاحبان سهام از دفاتر مؤسسه اعتباری حذف گردیده و در نتیجه به جای درج در متن صورت‌های مالی، در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی افشا می‌گردند. در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۰، «دستورالعمل نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع (ریالی)» بانک مرکزی، ابلاغ شده است. این بخشنامه نوعی سازوکارهای مقرراتی دقیق، علمی و اجرایی و البته منصفانه جهت محاسبه و تقسیم سود مشاع است و می‌تواند در راستای صیانت از منافع سپرده‌گذاران و نهایتاً حرکت به سمت اجرای دقیق‌تر ضوابط بانکداری بدون ربا (بهره) کمک شایانی نماید.

ج) مصوبه ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی

ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی در ۱۲۸ امین جلسه خود در سوم آذرماه ۱۳۹۳ به استناد مواد (۲۷) و (۳۲) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد (مصوب ۱۳۹۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام) و در اجرای ماده (۱۹) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) مبنی بر شفاف‌سازی اقتصاد، سالم‌سازی فضای آن و پیشگیری از اقدامات و فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا و به‌منظور تأمین الزامات توسعه فناوری اطلاعات و تکمیل سامانه‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور، «ضوابط نحوه ایجاد و تکمیل سامانه‌های الکترونیکی در شبکه بانکی» را مصوب کرد. بر این اساس، بانک مرکزی مکلف شده است تا پایان سال ۱۳۹۳ منظومه ۹ گانه سامانه‌های اطلاعاتی نظام بانکی را ایجاد و بهره‌برداری نماید و امکان اتصال امن و سیستمی سایر دستگاه‌های اجرایی را به این سامانه‌ها فراهم آورد. به گونه‌ای از ابتدای تیرماه ۱۳۹۴ هرگونه فرآیند دستور، درخواست و یا استعلام به‌صورت الکترونیکی انجام شود. کارشناسان معتقدند این مصوبه در صورت عملیاتی شدن می‌تواند گامی بزرگ در راستای سلامت، شفافیت و یکپارچگی نظام بانکی تلقی شود. این سامانه‌ها به هم پیوند داده خواهند شد تا به‌صورت یک منظومه کامل اطلاعات بانکی عمل کنند. این سامانه‌ها به‌صورت اجمال، چنین هستند: سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیک بانکی (نهاب)، سامانه پیام‌رسانی الکترونیک مالی (سپام)، سامانه صدور یکپارچه الکترونیک دسته چک (صیاد)، سامانه چک و اسناد وصولی کاغذی (چکاوک)، سامانه یکپارچه مدیریت اوراق بانکی (سیما)، سامانه پرداخت الکترونیک سیار (سپاس)، نوین سامانه یکپارچه بانک مرکزی (نسیم)، سامانه جامع تسهیلات، سامانه یکپارچه استعلامات مالی (سیام).

د) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۳/۸/۲۱ به پیشنهاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (با همکاری سایر دستگاه‌های ذیربط) و به استناد ماده (۲۳) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات - مصوب ۱۳۸۸ - آیین‌نامه اجرایی قانون یاد شده را تصویب کرده است، بخشی از این قانون چنین است:

ماده (۲)

مؤسسات مشمول قانون موظفند ذخایر اطلاعاتی مذکور در ماده (۷) این آیین نامه را از سال اول ابلاغ این تصویبنامه به تدریج طی سه سال به صورت رقمی تبدیل و با رعایت قوانین و مقررات مربوط در دسترس کاربران در سطوح مختلف قرار دهند.

ماده (۳)

مؤسسات مشمول قانون موظفند عناوین اطلاعات عمومی و غیرطبقه‌بندی شده خود و شیوه دسترسی به آنها را در درگاه خود قرار دهند.

ماده (۴)

مؤسسات مشمول قانون موظفند گزارش آماری انتشار اطلاعات و عملکرد دسترسی به اطلاعات مشتمل بر موارد زیر را اعلام کنند:

- الف) آمار درخواست‌های اطلاعات و تعداد پاسخ داده شده و رد شده،
- ب) متوسط حجم اطلاعات ارائه شده و زمان ارائه اطلاعات برای هر عنوان اطلاعات،
- پ) گزارش آمار اطلاعات منتشر شده و میزان بازدید از آن.

ماده (۹)

مؤسسات مشمول قانون موظفند اطلاعاتی را که براساس قانون ملزم به انتشار آنها هستند بلافاصله در درگاه خود درج نمایند.

ماده (۱۰)

مؤسسات مشمول قانون موظفند نسبت به انتشار اطلاعات در بردارنده حقوق و تکالیف مردم از طریق رسانه‌های همگانی اقدام نمایند.

ه) موارد قانونی دیگر

در قانون بانکی و پولی کشور (۱۳۳۹) در ماده (۷۷)، چنین بیان شده است: بانک‌ها موظفند ترازنامه خود را طبق نمونه مصوب شورای پول و اعتبار، لااقل در دو روزنامه یومیه کثیرالانتشار درج و یک نسخه از آخرین ترازنامه خود را در محل بانک در جایی که در دسترس عموم باشد آگهی نمایند. همچنین در نظارت بر مسائل مالی طبق قانون محاسبات عمومی نیز به غیر از مسئله نظارت و گزارش به دیوان محاسبات، مسئله‌ای درباره شفافیت وجود ندارد.

در قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های

تولیدی و افزایش منابع مالی و کارآیی بانک‌ها، در سال ۱۳۸۶، ماده (۵)، بیان شده است که دولت مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید که ظرف مدت یک سال از تاریخ تصویب این قانون با ایجاد و به کارگیری نهادهای جدید مالی از قبیل بانک جامع اطلاعات، رتبه‌بندی و اعتبارسنجی مشتریان، گروه‌های مشاور مالی و سرمایه‌گذاری غیردولتی، ساماندهی مطالبات معوق، مؤسسات تضمین اعتبار، زمینه تسهیل و تسریع اعطای تسهیلات بانکی را فراهم نماید.

در قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، در ماده (۱۱) چنین آمده است: سازمان بازرسی کل کشور می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام کند: ... (د) اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی به منظور ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، بارعایت قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۴/۱۲. همچنین در بند «۱۹» از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی نیز چنین آمده است: شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و

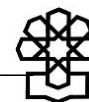
قانون شفافیت ساختار (یا عملکرد) و اطلاعات مالی شرکت‌ها و بنگاه‌های دولتی و یا قانون افشای اطلاعات بنگاه‌های اقتصادی، توسط مجلس شورای اسلامی با اصلاح ماده (۶) قانون اصلاح مواد (۱)، (۶) و (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، مصوب ۱۳۹۳/۴/۱ مبنی بر لزوم افشای اطلاعات بنگاه‌های اقتصادی کشور، تصویب شده است. براساس این قانون مجموعه شهرداری‌ها، بنیادهای نظامی که شرکت‌های اقتصادی دارند، سازمان‌ها و شرکت‌های خیریه کشور، نهادها و سازمان‌های وقفی، صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشگری و نهادهای انقلاب اسلامی موظف هستند اطلاعات مالی خود را شفاف‌سازی کنند.^۱ در بخشی از این قانون چنین آمده است: شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به اشخاص حقوقی زیر حسب مورد موظفند نسبت به ارائه اطلاعات کامل مالی خود جهت ثبت نزد سازمان بورس و اوراق بهادار مطابق قوانین و مقررات مربوط عمل کنند.^۲

۲-۲. اهمیت شفافیت

یکی از کارکردهای شفافیت، مبارزه با فساد است. شفافیت در بودجه‌ریزی سالیانه دولت، مهمترین گلوگاه مبارزه با بخش اعظم فساد و رانت اقتصادی در بخش دولتی است؛ بنابراین شفافیت و نظارت بر ساختار و روند بودجه‌ریزی و نیز نحوه هزینه‌کرد درآمدهای نفتی نکته‌ای حیاتی است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴). یکی از اهداف نظارت بر بانک‌ها، پاسخگویی است و همچنین یکی از عوامل اساسی و محدودکننده پاسخگویی بانک‌ها بحث شفافیت است، زیرا بدون شفافیت و با وجود عوامل دیگر نیز پاسخگویی به شدت محدود خواهد بود (Eijffinger, 2000). شواهد بسیاری وجود دارد که شفافیت ضعیف، ریسک‌های دارایی بانک‌ها را مبهم می‌کند؛ لذا بسیاری از محققین از یک سیستم بانکی شفاف حمایت کرده‌اند

1. <http://www.mehrnews.com/news/2537965>

2. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/895967>

(Hyytinen and Takalo, 2002). شفافیت و فاش‌سازی اطلاعات یکی از ملزومات مهم مربوط به اهداف سیاستی است. لذا معمولاً شفافیت و فاش‌سازی اطلاعات، با منافع نهادهای مالی ناسازگار است و از این نظر این نهادها با دیگر اهداف سیاستی نظارتی نیز به مخالفت برمی‌خیزند (Group of Thirty, 2008: 25). مشکلات نهادهای مالی و رکودهای بازارهای سهام، ناطمینانی و عدم تقارن اطلاعات را افزایش می‌دهد (Ezazi and et al, 2011). بررسی‌ها نشان داده است که بانکداری الکترونیکی در گذر زمان موجب افزایش شفافیت بانکی شده است (Salehi and Alipour, 2010).

الزام قانونی بانک‌ها به انتشار صحیح اطلاعات، تدوین استانداردهای حسابداری دقیق و شفاف و مطابق با دانش روز و اعمال فرآیند حسابداری و همچنین تدوین و اعمال آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های نظارتی در زمینه‌های گوناگون مالی می‌تواند به‌عنوان پیش‌نیاز رتبه‌بندی بانک‌ها و مؤسسات مالی محسوب گردد (فاطمی و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین تحقیقات نشان می‌دهد که یکی از مؤلفه‌های اصلی نظام تورم کنترل شده، شفافیت بسیار بالاست (مدنی‌زاده، ۱۳۹۳). بحث شفافیت بانک‌ها، قطعاً به سطح کلان اقتصاد و حتی تجارت خارجی هم مرتبط خواهد بود، برای مثال یک تحقیق، شرط دستیابی به یک نظام ارزی مناسب را نظارت و شفافیت در نظام بانکی دانسته است (شاکری، ۱۳۹۱: ۲۰۳).

در برخی مواقع انتشار اطلاعات در شرایطی است که منافع عمومی و خصوصی با یکدیگر منطبق نیست؛ خصوصاً زمانی که بازار از این مسئله که یک بانک در یک وضعیت وخیمی است مطلع شود، به طوری که ممکن است در آن وضعیت به سرعت بیشتر از یک وضعیت عادی واکنش نشان دهد. وضعیتی که از نگاه مقاماتی که مسئول نگهداری دارایی‌ها و مدیریت ریسک سیستماتیک هستند وضعیت غیرمناسبی است. البته قطعاً این مسئله ضرورت افشای اطلاعات را انکار نخواهد کرد و حتی برخی معتقدند انتشار اطلاعات منفی، اعتبار و اطمینان را به بانک افزایش می‌دهد. مشکل دیگر، مشکل هزینه افشا و شفاف‌سازی است که در برخی موارد بسیار بالا خواهد بود. البته باید دانست که مدیریت مناسب، مدیریتی است که اطلاعات مربوطه را در حین کار جمع‌آوری خواهد کرد (Krause, 1998). می‌توان نشان داد که تقویت شفافیت در سیستم بانکداری، می‌تواند احتمال هجوم بانکی پی در پی^۱ را افزایش دهد (Chen and Hasan, 2005). بر اساس برخی مدل‌ها، افزایش شفافیت بیشتر از مقدار مشخصی، می‌تواند به یک تسویه ناکارآ برای بانک منجر شود و ناظر بانکی را با یک دوگانگی بین مدیریت ریسک و افزایش احتمال فرار بانکی مواجه می‌کند (Allenspach, 2009).

نظارت بر شفافیت منجر به ثبات و گسترش سیستم بانکداری ملی می‌شود و درگیری بین بانکداران و سپرده‌گذاران را کاهش می‌دهد؛ همچنین طی بررسی‌های به عمل آمده کشورهایی که دارای مالکان زمین‌های بزرگ و بانک‌های خصوصی قوی‌تری بودند، استقبال کمتری از تصویب قوانین شفافیت کرده‌اند (Granja, 2013). شفافیت را می‌توان به دو بخش: شفافیت حکومت برای مردم (از بالا به پایین) و شفافیت

۱. منظور از هجوم بانکی پی در پی، خروج عمده نقدینگی مردم از بانک‌ها به دلیل عدم اعتماد به سیستم بانکی است.

فعالیت‌های مردم برای حکومت (از پایین به بالا) تقسیم نمود (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴). علاوه بر این، در جدول زیر می‌توان انواع شفافیت را با توجه به رابطه دولت و بخش خصوصی (بازار یا بانک‌ها) طبقه‌بندی کرد:

جدول ۱. انواع شفافیت از نظر رابطه دولت و بخش خصوصی

دولت	بخش خصوصی (بازار)	انواع شفافیت (با توجه به رابطه دولت و بخش خصوصی)
شفافیت بازارها به‌منظور سیاستگذاری صحیح توسط دولت (نظارت دولت بر بازارها؛ شفافیت از پایین به بالا)	شفافیت بازارهای خصوصی (خود نظارتی مردمی)	بخش خصوصی (بازار)
شفافیت عملکرد کارکنان دولتی برای دولت (نظارت دولت بر عملکرد مسئولین)	پاسخگویی دولت به بخش خصوصی (شفاف‌سازی عملکرد مسئولین؛ شفافیت از بالا به پایین)	دولت

۲-۳. مسائلی دیگر در شفافیت

۱-۳-۲. شفافیت و اقتصاد مقاومتی

با توجه به برخی نارسایی‌ها و مشکلات موجود در شبکه بانکی کشور، اقدام در جهت ارتقای سلامت و شفافیت بانکی کاملاً با اصول اقتصاد مقاومتی سازگاری دارد. در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در قالب بندهای نهم و نوزدهم دو وظیفه مهم برعهده بانک مرکزی قرار داده شده است: یکی، تدوین سیاست‌های پولی و اعتباری متناسب با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و دیگری، شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی و ارزی^۱. همچنین برای جلوگیری از وقوع فساد اقتصادی باید قوانین مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی شفاف شود و این کار لازمه اقتصاد مقاومتی است^۲. شفافیت درباره رابطه دولت و مردم، در چهار حوزه‌ای که قبلاً بیان گردید، به وضوح نشان‌دهنده کارکرد صحیح بازارهاست. لذا بدون شفافیت هدایت اقتصادی و عملکرد مناسب بازارها محقق نخواهد شد.

شفافیت اقتصادی در راستای اقتصاد مقاومتی به دولت و مجلس در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و بررسی شرایط و تصمیم‌سازی نیز کمک خواهد کرد. برای مثال در بحث حذف یارانه دهک‌های پردرآمد، یکی از عللی که سبب گردید چنین اقدامی صورت نپذیرد، عدم دسترسی دولت به آمار و اطلاعات اقتصادی آحاد جامعه بود. بنابراین می‌توان گفت که جهت تحقق اهداف سند چشم‌انداز و ایجاد یک

1. <http://ayaronline.ir/1394/02/123536.html>

2. <http://www.jamnews.ir/detail/News/354967>

اقتصاد مقاومتی واقعی، عنصر پایه‌ای، شفافیت اطلاعات است.

در واقع از مهمترین قدم‌ها در مسیر تحقق اقتصاد مقاومتی و همچنین کاهش نوسانات اقتصادی در متغیرهایی چون تورم و رشد اقتصادی که سبب می‌شود هر از چندگاهی رکود تورمی در اقتصاد ایران اتفاق بیافتد، مهار فساد و مبارزه با آن است که ریشه در عدم شفافیت اطلاعاتی حوزه‌های اقتصادی دارد و اقتصادی که در آن شفافیت وجود نداشته باشد مستعد فساد بوده و فساد نیز با ثبات اقتصادی و رونق پایدار در تضاد است^۱. در حال حاضر عمده فعالین اقتصادی به دلیل بی‌اعتمادی در مرادوات با دستگاه‌ها و مأموران دولتی از شفافیت ابا دارند و به حساب‌سازی مبادرت می‌نمایند. این پنهان‌کاری ریشه اساسی شرایط نامناسب کسب‌وکار در ایران است و انعکاسی از قوانین دست و پاگیر، ناعادلانه و ناکارآمد به همراه بوروکراسی بیمار و فسادزاست. به علاوه نظام حسابرسی در ایران به جای ماهیت خصوصی و حرفه‌ای، ماهیتی دولتی دارد و دفاتر قانونی شرکت‌های متعددی به دلیل مخدوش بودن، رد شده و مالیات آنها به‌طور علی‌الرأس تعیین می‌شود. در حوزه‌های مختلف نیز فعالان اقتصادی به‌صورت غیررسمی فعالیت نموده و به خاطر مواجه نشدن با دستگاه‌ها و مأموران دولتی، فعالیت خود را بدون تابلو و تأسیس شرکت انجام می‌دهند. تمامی این مشخصات بازگوکننده فضای بی‌اعتمادی و غیرشفاف برای کسب‌وکار است (محمدی، ۱۳۹۴).

۲-۳-۲. شفافیت و نظارت بانکی از نظر اسلام

امام رضا (ع) می‌فرمایند: زمانی که مردم به کارهای حرام دست بزنند و هر کس هر چه دلش خواست بدون اینکه کسی نظارت کند، انجام دهد. در این صورت مردم همگی به فساد و تباهی دچار می‌گردند (حکیمی، ۱۳۸۸: ۲۹). همچنین ایشان می‌فرمایند: سیره رسول خدا(ص) چنین بود که هر گاه لشگری را اعزام می‌کرد و امیری آنان را فرماندهی می‌کرد، یکی از افراد مورد اعتماد خود را نیز با آنان همراه می‌کرد تا خبرها را به‌طور پنهانی به آن حضرت برساند.^۲

در نامه ۵۰ نهج البلاغه چنین آمده است: آگاه باشید! حق شما بر من آنست که جز اسرار جنگی هیچ رازی را از شما پنهان ندارم. امام رضا (ع) نیز یکی از دلایل وجوب خطبه در نماز جمعه را آن می‌داند که «جمعه روز حضور همگانی است و به همین دلیل خواسته‌اند تا امام ... مردم را به مصلحت دین و دنیای خود آگاه کند و آنان را از حوادث و امور مهمی که منافع و مشکلاتی را در پی دارد با خبر سازد»^۳. مقام معظم رهبری نیز در تاریخ ۱۳۹۴/۱/۲۰ می‌فرمایند: مسئولین باید بیابند مردم را و به‌خصوص نخبگان را از جزئیات و واقعیات مطلع کنند؛ ما چیز محرمانه نداریم، چیز مخفی نداریم. این مصداق همدلی با مردم است.

امام خمینی(ره) درباره این مسئله می‌فرمایند: همه ملت موظفند که نظارت کنند بر این امور، اگر

1. <http://tnews.ir/news/99A939484969>

2. <http://bazresi.tehran.ir/Portals>

3. <http://www.mohsenesmaeili.com/NSite/FullStory/News/?Id=72>

من یک پایم را کنار گذاشتم، کج گذاشتم، ملت موظف است که بگویند پایت را کج گذاشتی، خودت را حفظ کن (صحیفه نور، ۱۳۶۱: ۱۱۸). ایشان در جای دیگر می‌فرمایند: هر فردی از افراد ملت حق دارد که مستقیماً در برابر سایرین، زمامدار مسلمین را استیضاح و به او انتقاد کند و او باید جواب قانع‌کننده دهد و در غیر این صورت اگر برخلاف وظایف اسلامی خود عمل کرده باشد، خود به خود از مقام زمامداری معزول است (صحیفه نور، ۱۳۶۱: ۱۹).

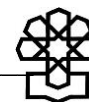
البته با وجود صفت صداقت در بازار، ممانعت عمدی از دسترسی به اطلاعات و ارائه نادرست اطلاعات در بازار صورت نمی‌گیرد. صداقت، موجب می‌شود افزون بر اینکه بازار به قیمت، مقدار و کیفیت اطمینان حاصل کند، طرفین مبادله نیز به یکدیگر و به بازار اعتماد پیدا کرده و کرامت آنان حفظ شود (داودی و همکاران، ۱۳۹۱). انگیزه‌های الهی عناصر بازار اسلامی علت اصلی پرهیز از پنهان کاری اطلاعات است و ثمره آن «شفافیت قوی» که کارآیی بازار را در پی دارد، خواهد بود (رجایی، ۱۳۸۹).

یکی از ویژگی‌های بانکداری اسلامی نیز لزوم شفافیت قراردادهای بانکی است؛ حقوق و مسئولیت‌های بانک و مشتری باید به‌طور کامل در قرارداد بیان شود و باید هر یک از مشتریان در هر زمان که بخواهد اطلاعات کافی را از قرارداد و حقوق و مسئولیت‌های خود داشته باشد (موسویان، ۱۳۹۳: ۸۳). در جامعه اسلامی به دولت حق داده شده است که بر تمام فعالیت‌های اقتصادی دولتی و خصوصی نظارت و کنترل داشته باشد و از آنجا که در برخی موارد عدم هماهنگی منافع بانک و جامعه اسلامی، می‌تواند منجر به بحران‌های بانکی و تهدید امنیت جامعه شود، بنابراین بانک‌ها باید از جهت قوانین و ساختار اجرایی و مدیریتی به گونه‌ای طراحی شوند که به‌طور مستمر امکان و قابلیت نظارت و هدایت بر اساس مصالح اسلام فراهم باشد (نظرپور و موسویان، ۱۳۹۳: ۳۷۹-۳۸۰).

با وجود تمام مباحثی که در بالا بیان گردید، نمی‌توان گفت که باید در همه زمینه‌ها شفافیت وجود داشته باشد. زیرا در مسائلی که ممکن است انتشار آنها موجب سلب امنیت و آرامش جامعه شود و همچنین افشای اطلاعات درباره برخی اشخاص که مصداق تهمت، غیبت و از بین رفتن آبروی اشخاص می‌باشد، صحیح نیست. البته این مسئله و شرایط آن نیاز به بررسی دقیق دارد و نباید به این بهانه از انتشار اطلاعات جلوگیری به عمل آورد و می‌توان در عین رعایت حریم خصوصی افراد و جلوگیری از انتشار علنی اطلاعات، از آنها برای مقاصد سیاستی، بهره‌برداری نمود.

۴-۲. سامانه‌های مرتبط با شفافیت در نظام بانکی

سامانه‌ها از طریق یک زنجیره مرتبط و متصلی از بانک‌های داده‌های اقتصادی، با ایجاد یک چرخه تکاملی، فرآیند کسب و راستی‌آزمایی اطلاعات را در سه زمینه اسناد، کالا و خدمات، پول و دارایی‌های مالی، بازتصحیح می‌کند. این سامانه‌ها نسبت به سرشماری اطلاعات بسیار جامع‌تر بوده و باید دارای

چهار ویژگی پویای فرآیند شفافیت که در بالا بیان شد باشند که در غیر این صورت به عنوان سامانه محسوب نمی شوند (مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۹۴).

برای استفاده از شفافیت حاصل از سامانه ها، سه مورد باید محقق شود: زیرساخت (به مثابه کاغذ و قلم)، سامانه های پایه (به مثابه حروف الفبا) و سامانه های کاربردی (به مثابه کلمه یا جمله). زیرساخت ها شامل بستر ارتباطی و حفاظت و امنیت پایگاه داده هستند. سامانه های پایه شامل کدینگ پایه، احراز هویت و سامانه های حقوقی می باشند؛ سامانه های کاربردی نیز شامل سامانه های ورود و خروج کالا و دارایی منقول، ثبت معاملات کالا و دارایی منقول، ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی کالا، مستندسازی جریان وجوه و ثبت معاملات دارایی غیرمنقول و سایر سامانه های مشابه می باشد (مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۹۴).

در بانکداری اسلامی و در عقود می توان برای شفاف سازی عملکرد بانک ها در ارتباط با اقتصاد کلایی و واقعی، از سامانه ها بهره برد و یا حداقل می توان سامانه بانک را به سامانه های بزرگ تر و جامع تری متصل نمود.

تا به حال در حدود ۶۰ سامانه اطلاعات مربوط به مسائل بانکی تأسیس شده است.^۱ برای مثال برخی از سامانه های بانکی چنین است:

الف) شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی (شتاب) به منظور ایجاد زمینه برای مبادلات بین بانکی؛
ب) سامانه تسویه ناخالص آتی (ساتنا) با هدف پردازش و تسویه تراکنش های بین بانکی حاصل از سیستم های الکترونیکی و اتاق پایاپای اسناد که دستور پرداخت های فوری به صورت آنی و انفرادی را انجام می دهد و بعد از شروع تحریم های اخیر سامانه ساتنای ایرانی موسوم به آریا نیز به اتمام رسید؛
ج) سامانه پایاپای الکترونیک (پایا) که زیرساخت اصلی مبادلات پولی بین بانکی را در کشور تشکیل می دهد؛

د) شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی (شاپرک)، برای ساماندهی پایانه های فروش الکترونیکی؛
ه) سامانه نظارت الکترونیکی بانک ها (سناب) به منظور دسترسی به داده های شبکه بانکی به صورت متمرکز و تحلیل نتایج آماری کلان حاصل از آن برای موارد مختلف؛
و) سامانه ثبت معاملات ارز و نرم افزار مربوط به صرافی ها (سنا) برای ثبت خرید و فروش بالاتر از ۳۰۰ دلار (مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۹۴).

ز) سامانه صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک (صیاد)، سامانه چکاوک را تکمیل می کند. راه اندازی این سامانه، چک های برگشتی کاهش خواهد یافت و از طریق این سامانه، فرد می تواند از طریق ارسال پیامک، با استفاده از شماره و کدی که روی هر برگ وجود دارد، بداند که آیا صادرکننده آن، چک

۱ مصاحبه نویسنده با کارشناس مرتبط با مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

برگشتی دارد یا خیر.^۱ همچنین سامانه نظارت الکترونیکی بانک‌ها (سناب)، شفق و صنا، به‌منظور کنترل و نظارت بر صندوق قرض الحسنه و صرافی‌ها نصب و راه‌اندازی شده است. سیستم شبا نیز به‌منظور یکسان‌سازی نظام شماره‌گذاری حساب‌های بانکی سپرده‌ها و تسهیلات به‌طور یکپارچه طراحی شده و مطابق با استانداردهای بین‌المللی است (بهمنی، ۱۳۹۱: ۱۹).

۲-۵. شفافیت بانکی در ایران

بخش قابل ملاحظه‌ای از نقش نظارتی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر وضعیت و عملکرد مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از طریق حساب‌برسان مستقل به‌عنوان یکی از ارکان نظارتی و بازوی اجرایی بانک مرکزی محقق می‌شود، لذا کیفیت رسیدگی‌ها و گزارش‌های حسابرسی و بازرسی قانونی نقش مهمی را در شفافیت مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ایفا می‌کند.^۲ با توجه به ماهیت سیستم بانکداری در ایران، عدم شفافیت اطلاعات در برخی بخش‌ها و تفاوت در ساختار و نوع فعالیت بانک‌های ایران در مقایسه با بانک‌های بین‌المللی، استفاده از مدل و شاخص‌های مورد استفاده توسط بانک‌های خارجی مطلوبیت لازم را نداشته و مناسب است الگویی داخلی با توجه به ماهیت و ساختار بانک‌های کشور تدوین و طراحی شود. در این راستا ارزیابی عملکرد از دو جنبه «کارآیی» و «شاخص‌های عملکردی» مورد بررسی قرار می‌گیرد (اسلامی و همکاران، ۱۳۹۰).

۳. ارزیابی عملکرد مؤسسات بر اساس بخشنامه

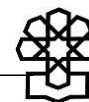
۳-۱. تبیین بخشنامه

بانک مرکزی در بخشنامه مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۴، با عنوان «ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری» درخواست کرده است که کلیه اطلاعات قابل انتشار در چارچوب ضوابط مذکور و در چهار بخش صورت‌های مالی، مدیریت ریسک، حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی، انتشار اطلاعات مربوط به رویدادهای با اهمیت، در پایگاه اطلاع‌رسانی آن بانک یا مؤسسه اعتباری، در قالب شاخص‌های مشخصی^۳ که در این بخشنامه بیان شده است، قرار گیرد و سایر اطلاعات نیز در مقاطع زمانی مقرر منتشر شود. این مقاطع زمانی شامل مقطع زمانی یکساله منتهی به اسفند ماه، شش ماهه منتهی به شهریور ماه و مقطع زمانی منتهی به خردادماه و آذر ماه، می‌باشند. البته در ماده (۱۶) این بخشنامه مؤسسه اعتباری موظف است، اطلاعاتی که لازم است در مقطع زمانی پایان اسفندماه هر

1. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13931106001188>

2. <http://bankia.ir/news/31573>

۳. لازم به ذکر است که در این گزارش، شاخص‌سازی مد نظر نبوده و تنها به شاخص‌های ارائه شده از طرف بخشنامه بانک مرکزی اکتفا شده است.

سال ارائه شود، را حداکثر تا پایان تیرماه سال بعد و اطلاعاتی که باید در مقطع شهریورماه هر سال منتشر گردد، را حداکثر تا پایان آبان‌ماه و اطلاعات مربوط به مقاطع زمانی خرداد و آذر را حداکثر تا آخر ماه اول فصل بعد منتشر کند. لذا با این توضیحات تمام اطلاعات مربوط به مقاطع مختلف، باید تا به حال منتشر شده باشد و می‌توان در این گزارش از صحت اعلام آنها ارزیابی به عمل آورد. همچنین، در این گزارش اطلاعات مربوط به سال‌های ۱۳۹۲ و قبل از آن نیز (با کسر امتیاز) مورد قبول خواهد بود. البته این گزارش نمی‌تواند یک مبنای نهایی و یگانه معیار برای ارزیابی عملکرد مؤسسات مورد نظر باشد؛ بلکه تنها تصویری از وضعیت شفافیت را در ایران برای این مؤسسات مالی ارائه خواهد داد.

۲-۳. تحلیل ساختار بخشنامه

بررسی بخشنامه مذکور از نظر چارچوب استانداردهای جهانی، به‌طور کلی قابل قبول است، اما دارای برخی اشکالات است که به‌صورت گذرا به آنها اشاره می‌گردد.

از نظر کمیته بال، بانک‌ها باید در ۶ زمینه برای انتشار عمومی، استانداردهای لازم را به روز، به دقت و به‌صورت سهل‌الوصول و همراه با جزئیات، برای مشتریان ارائه کنند. این ۶ دسته عبارتند از (Krause, 1998):

(الف) اقدامات مالی،

(ب) وضعیت مالی (شامل سرمایه، قدرت پرداخت و نقدینگی)،

(ج) راهبردها و اقدامات مدیریت ریسک،

(د) در معرض ریسک بودن،

(ه) سیاست‌های حسابداری و تجارت اصلی،

(و) اطلاعات حاکمیت شرکتی و مدیریتی^۱.

کمیته بال ۳ برای سال ۲۰۱۸، نیازمندی‌های افشای اطلاعات در سطح بالا را به‌منظور افزایش نظارت بر شفافیت سرمایه و افزایش نظم بازار، پایه‌گذاری کرده است. این الگو به‌صورت مفصل، ترکیبی از شاخص‌های پیشنهادی را به‌طور دقیق بیان کرده است که بسیار قابل استفاده است. این چارچوب که در پنج بخش کلی تبیین شده است، برای این است که مشتریان بازار، ریسک و افشای اطلاعات را به‌صورت شفاف و به راحتی بین بانک‌ها مقایسه کنند. بخش اول، الگوی افشای اطلاعات در ژانویه ۲۰۱۸

1. financial performance, financial position (including capital, solvency and liquidity), risk management strategies and practices, risk exposures (including credit risk, market risk, liquidity risk, and operational, legal and other risks), accounting policies; and basic business, management and corporate governance information.

می‌باشد؛^۱ بخش دوم، ملزومات اصلاحی^۲ است؛ بخش سوم، خصوصیات اصلی الگو^۳ است؛ بخش چهارم، نیازمندی‌های دیگر افشای اطلاعات^۴ است و نهایتاً بخش پنجم، الگو در دوره انتقالی^۵ است. نکات و موارد این الگو بسیار مفصل بوده و نمی‌توان آنها را در این گزارش ذکر کرد.^۶

از ایرادات و مواردی که در بخشنامه سال ۱۳۹۳ بانک مرکزی به چشم می‌خورد می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

الف) بخشنامه، مسئله شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات را تنها درباره بانک‌های خصوصی و چهار مؤسسه اعتباری الزام کرده است و بانک‌های دولتی و مؤسسات مختلف دیگر در این بخشنامه دیده نمی‌شوند.^۷

ب) چون این بخشنامه از طرف مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی اداره مطالعات و مقررات بانکی، صادر شده است، باید از طرف این بخش نیز مورد پیگیری قرار بگیرد، اما متأسفانه همانند برخی بخشنامه‌های دیگر، هیچ گزارشی تاکنون مبنی بر پیگیری این بخشنامه، ارائه نشده است.

ج) در بخشنامه مذکور آمده است که کلیه اطلاعات قابل انتشار، باید بر روی پایگاه اطلاع‌رسانی قرار داده شود، اما سؤال این است که معیار این اطلاعات قابل انتشار چیست، لذا به نظر می‌رسد این اجمال مانع از شفاف‌سازی دقیق شود.

د) امروزه در دنیا برای ارائه اطلاعات پنج سطح اطلاعاتی را در نظر می‌گیرند. این پنج سطح از فایل‌های پی‌دی‌اف، فایل ورد، اکسل و دو مرحله دیگر با قابلیت پردازش اطلاعات، توسط نرم‌افزارها می‌باشد. در این میان، حداقل نحوه نمایش اطلاعات را به صورت فایل ورد در نظر می‌گیرند. متأسفانه بخشنامه بر نوع ارائه اطلاعات به صورت مشخص بیانی نداشته است و البته متأسفانه اکثر مؤسسات، فایل پی‌دی‌اف را که حتی در برخی موارد اصلاً قابلیت جستجو هم ندارد، برای نمایش اطلاعات استفاده کرده‌اند که البته در امتیازدهی گزارش، این موارد مورد بررسی قرار نگرفته و تمام موارد مذکور نیز مورد پذیرش واقع شده است. لذا از این جهت از نظر استانداردهای جهانی بسیار سطح پایینی مشاهده می‌گردد.

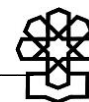
ه) بخشنامه بر نحوه ارائه اطلاعات به صورت یک نمایش استاندارد و قابل مقایسه تأکید نکرده است. در بخشنامه باید یک استاندارد لازم برای نمایش گزارش‌های مالی و یا شفافیت مالی بر روی صفحه اصلی ارائه گردد به طوری که قابلیت مقایسه به طور مشخص وجود داشته باشد.

1. Section 1: Post 1 January 2018 disclosure template
2. Section ۲: reconciliation requirements
3. Section 3: main features template
4. Section 4: other disclosure requirements
5. Section ۵: template during the transitional period

۶. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به:

Basel Committee on Banking Supervision, Composition of capital disclosure requirements

۷. لازم به ذکر است بانک مرکزی در پاسخ به این انتقاد، بیان کرده است که با ارائه بخشنامه شماره ۹۲/۳۴۹۷۲۸ به بانک‌های دولتی همچنان این موضوع را در دست بررسی دارد.

و) در بخشنامه مذکور برخی شاخص‌ها نادیده گرفته شده است. برای مثال خرید سهام و کیفیت آنها بیان نشده است. قوانین ارائه اطلاعات نیز به صورت مدون بیان نشده است در استانداردهایی که از طرف کمیته بال برای شفافیت منتشر شده است، خصوصیات و قوانین انتشار این اطلاعات به طور جامع و مشخص بیان شده است، برای مثال قوانین بیان شده، چنین است: انتشار اطلاعات باید مشخص، جامع، برای کاربران معنادار، دارای سازگاری زمانی بوده و در بین بانک‌ها مقایسه پذیر باشد.^۱

ز) مسئله شفافیت بانک‌ها، گاهی در مورد یک بانک مطرح می‌شود و گاهی در مورد نظام بانکی و تمام بانک‌ها. به نظر می‌رسد، صرف‌نظر از شفافیت بانک مرکزی - که مسئله جدایی بوده و از حوزه این گزارش خارج است - باید برخی شاخص‌های کلان بانکی، همانند سهم کل بانک‌ها در معاملات، سرمایه‌گذاری‌ها، میزان سودآوری آنها از کل اقتصاد و موارد مشابهی که به اقتصاد کلان مربوط می‌گردد، نیز به صورت شفاف بیان گردند.

ح) از آنجا که بر اساس نتایج اکثر پژوهش‌ها، دلایل ورشکستگی و بروز بحران‌ها به مدیریت ناصحیح مرتبط می‌گردد، لذا به نظر می‌رسد باید فرآیند انتصاب مدیران، سطح استقلال کمیته‌های هیئت مدیره و خصوصاً میزان توصیه‌های اجرا نشده کمیته‌های هیئت مدیره نیز به عنوان یک شاخص مشخص و مجزا مورد بررسی قرار گیرند.

ط) از منظر بانکداری اسلامی از آنجایی که سپرده‌گذاران به نوعی موکل و شریک بانک هستند افشای اطلاعات اهمیت بیشتری دارد و این نکته حتی برای بانک‌های دولتی هم که در این بررسی حذف شده‌اند صادق است.

ی) شفافیت باید سطح بندی شود. یک دسته از اطلاعات باید به دلیل اینکه برخی از بانک‌ها بررسی هستند افشا شوند و برای بانک و مؤسساتی که بررسی نیستند ضرورتی ندارد. در این گزارش به تفاوت بانک‌ها و مؤسسات از این حیث اشاره نشده است. افشای برخی از اطلاعات نیز از اقتضات مقررات احتیاطی است و افشای برخی دیگر از اطلاعات از اقتضات بانکداری اسلامی.

۳-۳. روش‌شناسی

در این گزارش در سه بخش کلی و ۷۷ شاخص، اطلاعات مورد نظر بررسی می‌شود.^۲ در تهیه گزارش نهایت دقت به کار گرفته شده است و به نظر نمی‌رسد وجود خطاهای انسانی احتمالی، در قضاوت کلی این گزارش مؤثر باشد. در این گزارش تحقیقی تنها اجرای بخشنامه و نمایش و ارائه اطلاعات بررسی شده است و نسبت به صحت، درستی و نحوه ارائه آن اطلاعات هیچ اظهار نظری

۱. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به:

Basel Committee on Banking Supervision, Standards Revised Pillar 3 Disclosure Requirements

۲. در بررسی مؤسسات مورد نظر، برخی شاخص‌ها که در قسمت اصلی نیامده، در جدول اضافه شده است. همچنین برخی قسمت‌ها نیز طبق نظر کارشناسان مربوطه، در جداول مورد بررسی قرار نگرفته است.

نمی‌شود و این مقوله خود نیازمند بررسی و تحقیقات مفصل دیگری است.

به‌منظور ارزیابی شفافیت مالی برای بانک‌های مورد نظر، روش‌شناسی به‌کار گرفته شده، کمی کردن ارائه شاخص‌های مورد نظر می‌باشد. به این صورت که میزان شفافیت شاخص‌های ارائه شده در هر مورد بررسی شده و به آنها طبق یک معیار مشخص، امتیازی کمی داده شده است؛ نهایتاً این امتیازات با یکدیگر جمع شده و میزان شفافیت آن مؤسسه را نشان خواهند داد. این روش در مقالات مختلفی دیده شده است. برای مثال مقاله‌ای با عنوان «ساماندهی و نظارت بانکی در ۱۸۰ کشور از سال ۱۹۹۹ تا سال ۲۰۱۱»^۱ در این رابطه، در سال ۲۰۱۳ تألیف شده است. در مقاله مذکور، برای حالات مختلف نظارتی اعداد متناسب و متفاوتی در نظر گرفته شده است. در نهایت با استفاده از جمع این اعداد، تحلیل ساختارهای نظارتی مؤسسات مالی در کشورهای مختلف بررسی شده است. لازم به ذکر است مبنای اطلاعات در زمان مراجعه کارشناسان، به پایگاه اطلاع‌رسانی مؤسسه، مورد نظر خواهد بود. با توجه به موارد مطرح شده در این تحقیق برای مواردی که اطلاعات مورد نظر بر روی سایت موجود باشد، مقدار ۱۰۰ (درصد)، برای مواردی که اطلاعات کامل موجود باشد، اما به‌صورت مستقیم بر روی پایگاه اطلاع‌رسانی آن مؤسسه موجود نباشد^۲ مقدار ۷۵ (درصد)، برای مواردی که اطلاعات کامل در غیر پایگاه اطلاع‌رسانی مورد نظر موجود باشد مقدار ۵۰ (درصد) و برای مواردی که اطلاعات ناقص باشد و یا دارای تأخیر سالیانه باشد، مقدار ۲۵ (درصد)، کسر خواهد شد و برای مواردی که اطلاعاتی موجود نباشد صفر (درصد) را در نظر می‌گیریم. جدول زیر حالات و امتیازات مختلف را نشان می‌دهد.

جدول ۲. امتیازدهی پیشنهادی در روش‌شناسی تحقیق

وضعیت مورد نظر	امتیاز (درصد)
اطلاعات کامل در پایگاه به‌صورت مستقیم	۱۰۰
اطلاعات کامل در پایگاه به‌صورت غیرمستقیم	۷۵
اطلاعات کامل در غیر پایگاه	۵۰
اطلاعات ناقص در پایگاه به‌صورت مستقیم	۷۵
اطلاعات ناقص در پایگاه به‌صورت غیرمستقیم	۵۰
اطلاعات ناقص در غیر پایگاه	۲۵
عدم وجود اطلاعات	۰

در ارتباط با نحوه امتیازدهی و با توجه به حساسیت این روش، نکات زیر به‌نظر می‌رسد:^۳

۱. هدف از این امتیازدهی، ارزیابی ارزش اطلاعات بیان شده نیست و این روش تنها بر اساس

1. Bank Regulation and Supervision in 180 Countries from 1999 to 2011.

۲. این کسر امتیاز به‌علت این است که در بخشنامه صریحاً تأکید کرده است که اطلاعات مذکور باید به‌صورت مستقیم در صفحه اول پایگاه اطلاع‌رسانی آن بانک قابل مشاهده باشد.

۳. لازم به ذکر است، روش‌شناسی مذکور در اظهار نظر کارشناسی بانک مرکزی درباره این گزارش، به‌عنوان یک روش مؤثر مورد تأیید قرار گرفته است.

بخشنامه بانک مرکزی بوده و تنها بر این مبنا خواهد بود که آیا شاخص مورد نظر بیان شده است یا خیر، لذا وزن‌دهی برای شاخص‌ها لازم به نظر نمی‌رسد.

۲. با توجه به مطالعات انجام شده جهانی و مقاله مورد نظر الگو، در آنجا نیز وزن‌دهی نسبت به شاخص‌های مورد نظر انجام نگرفته است.

۳. در صورت وزن‌دهی نسبت به شاخص‌های مورد نظر، نمی‌توان از یک الگوی خاص حمایت کرد و هر عملکردی را می‌توان مورد انتقاد قرار داد.

۴. با توجه به نظر محققینی که به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته‌اند از آنجا که بیشتر موارد به صورت مشترک در اکثر بانک‌ها اعلام شده است. لذا مجموع امتیازهای این اطلاعات به صورت مقایسه‌ای، نمی‌تواند نسبت به وزن‌دهی حساسیت بالایی داشته باشد.

۳-۴. مقایسه بانک‌ها و مؤسسات از نظر شفافیت

در این بخش ۲۴ مؤسسه مورد نظر را از نظر ۷۷ شاخص مورد بررسی قرار خواهیم داد و امتیازات مربوطه را در نهایت برای هر بانک جمع‌بندی و مؤسسات را رتبه‌بندی خواهیم کرد. این امتیازات در بخش پیوست به صورت تفصیلی نشان داده شده است.

همان‌گونه که در ابتدای گزارش نیز بیان گردید، این گزارش نمی‌تواند مبنایی برای عمل بانک‌ها به بخشنامه بانک مرکزی باشد و تنها نشانگر میزان شفافیت بانک‌ها و مؤسسات مالی با توجه به معیارهای بخشنامه بانک مرکزی خواهد بود. همچنین مرکز پژوهش‌های مجلس، به‌عنوان یکی از نهادهای ناظر، اقدام به نظارت بر عملکرد شفافیت بانک‌ها کرده و با ارسال نامه‌ای به بانک‌های مورد نظر، خواستار ارسال اطلاعات بانک‌ها به این مرکز شده است. لذا نتایج این پاسخگویی نیز در جدولی در پیوست ارائه خواهد شد.

۳-۵. تحلیل نتایج و بررسی نموداری

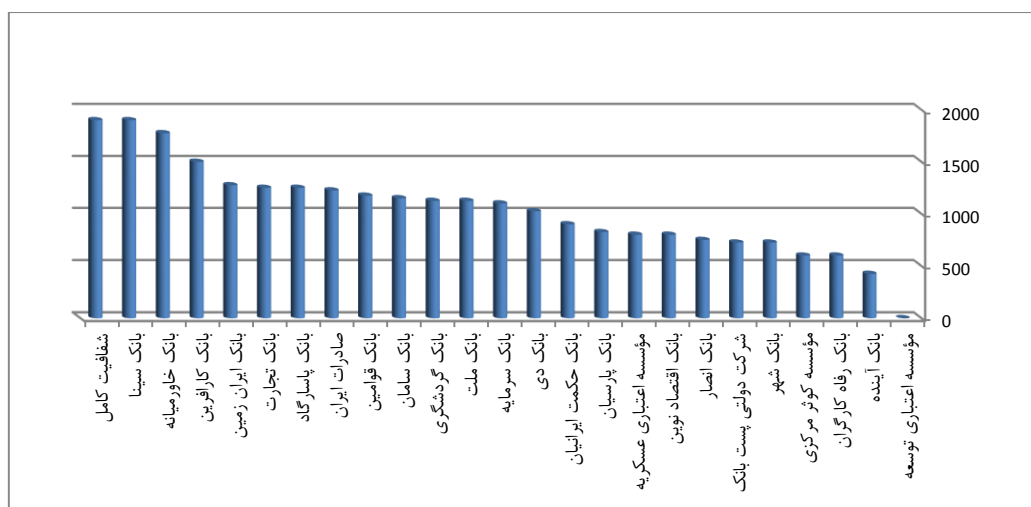
در این بخش با توجه به امتیازهای داده شده به هر یک از مؤسسات مالی، در ابتدا هر یک از بخش‌های عمده مربوط به شاخص‌ها را به صورت مجزا بررسی کرده و نهایتاً بعد از بررسی همه شاخص‌ها، به جمع‌بندی رتبه‌بندی بانک‌ها از این نظر پرداخته می‌شود. بنابراین در ادامه به بررسی بخش‌های مربوط به صورت‌های مالی، مدیریت انواع ریسک، شاخص‌های نسبی مربوط به مدیریت ریسک و انتشارات مربوط به حاکمیت داخلی و کنترل داخلی، به صورت مجزا خواهیم پرداخت.

۳-۵-۱. صورت‌های مالی

در این بخش، اکثر بانک‌ها و مؤسسات نمره قابل قبولی را کسب کرده‌اند؛ بانک سینا با دریافت نمره کامل و مؤسسه اعتباری توسعه، به ترتیب بیشترین و کمترین رتبه‌ها را دریافت کرده‌اند. همچنین

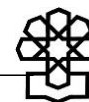
همان‌گونه که مشاهده می‌گردد، بعد از بانک سینا، بانک‌های خاورمیانه، کارآفرین، ایران زمین، تجارت، پاسارگاد، صادرات، قوامین، سامان، گردشگری، ملت، سرمایه و دی، به‌ترتیب دارای رتبه‌های برتر هستند؛ و این بانک‌ها نمره قابل قبول را کسب کرده‌اند. همچنین مؤسسات مالی حکمت ایرانیان، پارسیان، عسگریه، اقتصاد نوین، انصار، پست بانک، شهر، کوثر مرکزی، رفاه کارگران، آینده و توسعه نیز به‌ترتیب نمرات غیر قابل قبولی را کسب کرده‌اند.

نمودار ۳. رتبه بندی بانک‌ها و مؤسسات براساس بخشنامه شفافیت - صورت‌های مالی

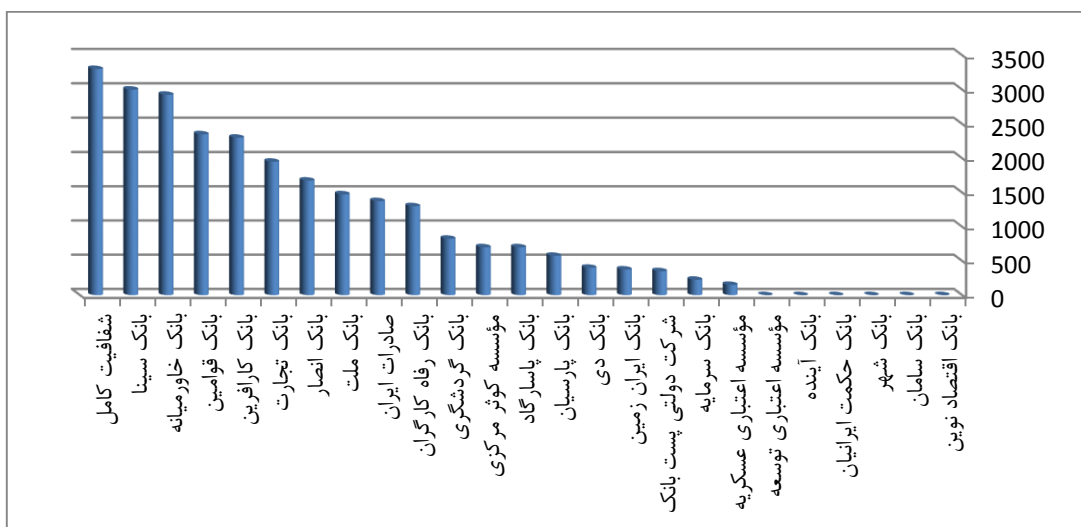

۳-۵-۲. مدیریت ریسک

بخش مدیریت ریسک، شامل انواع ریسک است؛ این ریسک‌ها عبارتند از: ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک عملیاتی، ریسک بازار و شاخص‌های نسبی مربوط به مدیریت ریسک. اما به‌علت اهمیت شاخص‌های نسبی مربوط به مدیریت ریسک، این شاخص‌ها به‌صورت جداگانه و در بخش بعدی آورده خواهد شد و تنها در این بخش، ۳۳ شاخص مرتبط با انواع ریسک‌هایی که بیان گردید، مورد بررسی قرار می‌گیرد. بعد از بررسی این انواع مختلف و جمع‌بندی امتیازات مربوطه مشخص می‌شود که اکثر بانک‌ها در زمینه مدیریت انواع ریسک کمتر از میزان قابل قبول عمل کرده‌اند و تنها چند بانک به‌صورت قابل قبولی در این زمینه شفافیت ایجاد کرده‌اند. در صدر این بانک‌ها بانک سینا و به‌ترتیب بعد از آن بانک خاورمیانه، قوامین، کارآفرین، تجارت و انصار قرار دارند. اما از طرف دیگر اکثر بانک‌ها و مؤسسات، در زیر نمره قابل قبول قرار گرفته‌اند؛ این بانک‌ها و مؤسسات به‌ترتیب شفافیت در این زمینه، ملت، صادرات ایران، رفاه کارگران، گردشگری، کوثر مرکزی، پاسارگاد، پارسیان، دی، ایران زمین، پست بانک، سرمایه، عسگریه قرار دارند و ۶ مؤسسه اعتباری اقتصاد نوین، سامان، شهر، حکمت ایرانیان، آینده و توسعه نیز نمره صفر را در این زمینه کسب کرده‌اند.

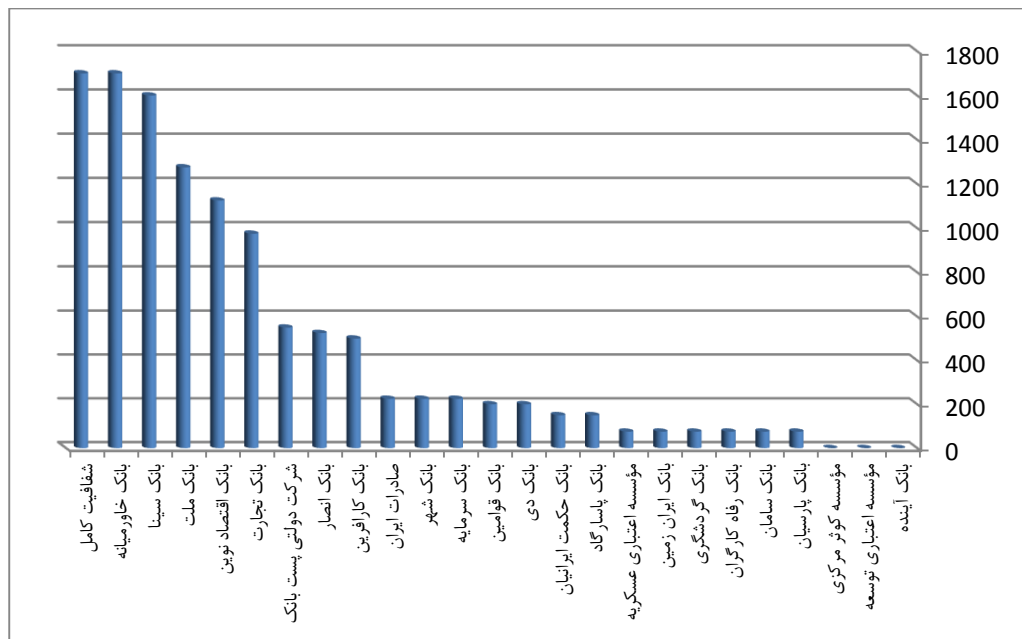
نمودار ۴. رتبه‌بندی بانک‌ها و مؤسسات بر اساس بخشنامه شفافیت - مدیریت ریسک

۳-۵-۳. شاخص‌های نسبی مدیریت ریسک

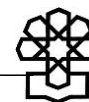
شاخص‌های نسبی مربوط به مدیریت ریسک به همراه شاخص‌های مشابه این گروه، همانند کفایت سرمایه، نشان‌دهنده وضعیت ریسک بانک‌ها و مؤسسات مالی می‌باشد. همان‌گونه که در نمودار مربوطه دیده می‌شود، این دسته شاخص‌ها در بسیاری از مؤسسات بسیار پایین بوده و به‌صورت جدی در این مقوله شفافیت وجود ندارد. بالاترین رتبه‌ها که می‌تواند مورد قبول واقع شود را به‌ترتیب بانک‌های خاورمیانه، سینا، ملت، اقتصاد نوین و تجارت کسب کرده‌اند. همچنین مؤسسات و بانک‌های دیگر نیز که رتبه مورد قبول را در این زمینه کسب نکرده‌اند، به‌ترتیب رتبه عبارتند از: پست بانک، انصار، کارآفرین، صادرات، شهر، سرمایه، قوامین، دی، حکمت ایرانیان، پاسارگاد، عسگریه، ایران زمین، گردشگری، رفاه کارگران، سامان و پارسیان. همچنین مؤسسات کوثر مرکزی، توسعه و آینده، در این زمینه امتیاز صفر را کسب کرده‌اند.

نمودار ۵. رتبه‌بندی بانک‌ها و مؤسسات بر اساس بخشنامه شفافیت - شاخص‌های نسبی مدیریت ریسک

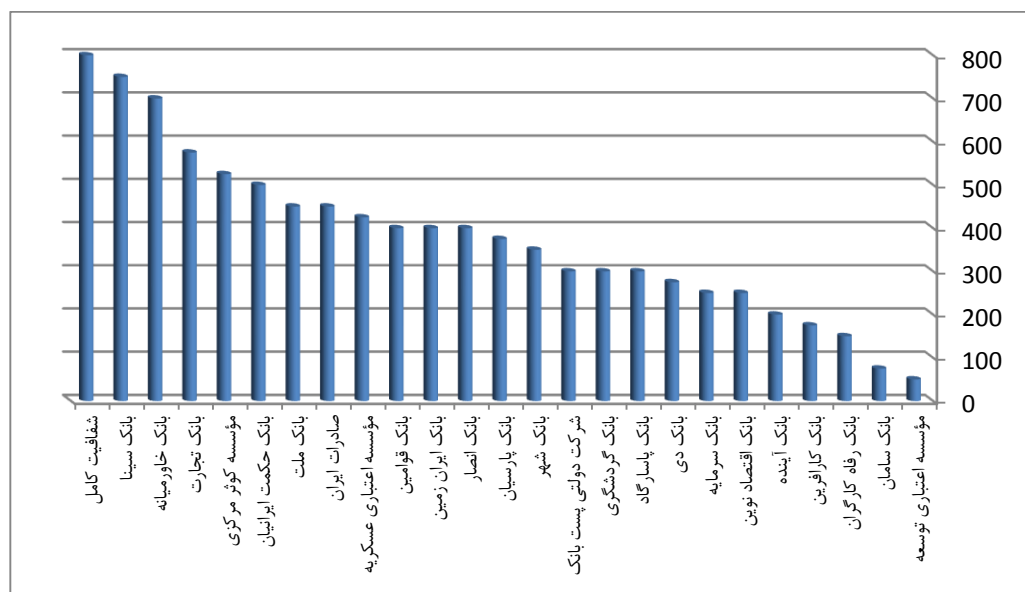

۴-۵-۳. حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی

این بخش که آخرین بخش از شاخص‌های مربوط به شفافیت است، شامل هشت شاخص کلی است. این بخش از آن جهت مهم است که سهم مدیریت سهام‌داران را در اداره مؤسسه و میزان کنترل داخلی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که در نمودار نیز مشخص است، بررسی این شاخص‌ها نشان می‌دهد که نسبت به این شاخص‌ها در مقایسه با شاخص‌های دیگر، شفافیت بیشتری وجود دارد و تقریباً نیمی از مؤسسات در این زمینه به صورت قابل قبولی عمل کرده‌اند. بیشترین رتبه را در این زمینه بانک سینا و بعد از آن به ترتیب، بانک خاورمیانه، بانک تجارت، مؤسسه کوثر مرکزی، بانک حکمت ایرانیان، ملت، صادرات ایران، مؤسسه اعتباری عسگریه، بانک قوامین، بانک ایران زمین و بانک انصار کسب کرده‌اند. همچنین برخی مؤسسات نیز نمره قابل قبولی را دریافت نکرده‌اند؛ این مؤسسات به ترتیب رتبه عبارتند از پارسیان، شهر، پست بانک، گردشگری، پاسارگاد، دی، سرمایه، اقتصاد نوین، آینده، کارآفرین، رفاه کارگران، سامان و مؤسسه اعتباری توسعه.

نمودار ۶. رتبه‌بندی بانک‌ها و مؤسسات بر اساس بخشنامه شفافیت-حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی

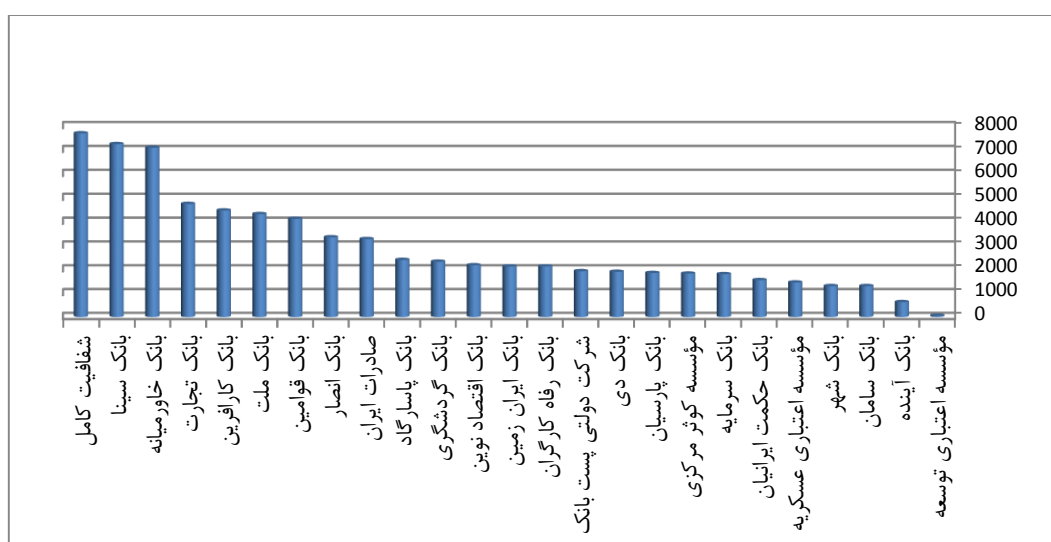
۵-۳-۵. بررسی کلی

بررسی اطلاعات مربوط به شفافیت که به صورت تفصیلی در پیوست آمده است نشان می‌دهد که اکثر بانک‌ها حتی در حدود ۵۰ درصد نیز این بخشنامه را رعایت نکرده و از این جهت می‌توان گفت که نظام بانکی شفاف نیست^۱. در میان بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر تنها دو بانک، در حد مناسب و تنها ۶ بانک در حد قابل قبول به این بخشنامه عمل کرده‌اند. در ابتدای نمودار از سمت راست، شیب تند کاهش روند شفافیت نشان‌دهنده این است که فاصله بانک‌ها از نظر شفافیت، فاصله معناداری است؛ در میانه نمودار نیز اکثر بانک‌ها به مقدار کمی شفاف بوده و تقریباً اکثر آنها در یک سطح می‌باشند. در انتهای نمودار نیز این روند تغییر زیادی نکرده است. مؤسسات مورد قبول را می‌توان به ترتیب رتبه چنین نام برد: بانک سینا، بانک خاورمیانه، بانک تجارت، بانک کارآفرین، بانک ملت و بانک قوامین. همچنین مؤسساتی را که نمره قابل قبولی را در زمینه شفافیت کسب نکرده‌اند را می‌توان به ترتیب چنین برشمرد: انصار، صادرات، پاسارگاد، گردشگری، اقتصاد نوین، ایران زمین، رفاه کارگران، پست بانک، دی، پارسیان، کوثر مرکزی، سرمایه، حکمت ایرانیان، عسگریه، شهر، سامان، آینده و توسعه. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که رعایت نمایش مستقیم شفافیت در صفحه اول، بر امتیاز بانک‌ها و مؤسسات بسیار مؤثر بوده و بسیاری از آنها به همین علت نتایج و امتیازات متفاوتی را دریافت کرده‌اند؛ در اکثر موارد نیز مؤسسات اعتباری نسبت به بانک‌ها دارای رتبه کمتری بوده‌اند. درباره نحوه نمایش اطلاعات نیز می‌توان گفت که متأسفانه اکثر بانک‌ها اطلاعات خود را به صورت فایل پی‌دی‌اف که قابلیت جستجو را هم نداشته است، نمایش

۱. لازم به ذکر است که میانگین نمرات ۲۴ مؤسسه مالی بررسی شده در حدود ۲۷۲۴ می‌باشد که این مقدار نسبت به نمره کامل شفافیت که برابر ۷۷۰۰ است، کمتر از نصف می‌باشد.

داده‌اند و این مسئله از نظر شفافیت از نظر استانداردهای جهانی بسیار پایین و قابل تأمل می‌باشد. همچنین شیوه اکثر بانک‌ها در نمایش اطلاعات همان شیوه سنتی است و تعداد کمی از آنها با توجه به ساختار بخشنامه مورد نظر، اطلاعات خود را اصلاح نموده‌اند که البته به عقیده کارشناسان، این اصلاح نیز حاصل پیگیری‌های برخی نهادهای مسئول غیر از بانک مرکزی در این زمینه بوده است؛ لذا می‌توان از همین مسئله اهمیت پیگیری نهادهای نظارتی را یادآور گردید. رتبه‌بندی میزان عملکرد بانک‌ها در نمودار زیر نشان داده شده است.

نمودار ۷. رتبه بندی بانک‌ها و مؤسسات بر اساس بخشنامه شفافیت بانک مرکزی^۱

جمع بندی و پیشنهادها

شفافیت یکی از ملزومات رشد و ترقی یک اجتماع محسوب می‌شود. به گونه‌ای که در نبود آن، سیاست‌های اصلاحی دولت، نمی‌تواند به درستی تشخیص و اجرا گردد. مسئله شفافیت و نظارت با هم بسیار مرتبط بوده و از ابعاد مختلفی می‌توان این دو را بررسی کرد. یکی از ملزومات شفافیت وجود نظارت مناسب است. با یک نگاه، می‌توان چهار رویکرد نظارتی عمده: سازمانی، تابعی، یکپارچه و دو وجهی را برشمرد که از میان آنها رویکرد یکپارچه و دو وجهی دارای طرفداران بیشتری می‌باشد. به نظر می‌رسد رویکرد نظارتی در ایران، تا حدودی یک رویکرد ناکارآی سازمانی، سنتی و حسابداری باشد.

شفافیت در قوانین بسیاری از کشورها، در ذیل نظارت مطرح می‌باشد، در مواردی هم به صورت قانونی مستقل ارائه می‌گردد. قوانین زیادی در زمینه شفافیت در کشورهای مختلف وجود دارد. همچنین

۱. لازم به ذکر است که اطلاعات مذکور از بررسی شاخص‌های شفافیت، بدون در نظر گرفتن وزندهی برای آنها به دست آمده است.

در ایران نیز در سیاست‌های کلی و قوانین برنامه‌های چهارم و پنجم و همچنین قوانین مختلف دیگری، بر شفافیت تأکید فراوان شده است، در بخشنامه‌ها و مصوبات دستگاه‌های اجرایی نیز موارد متعددی دیده می‌شود. اما به نظر می‌رسد هنوز مسئله شفافیت، نیازمند جایگاه‌های قانونی بالاتری است.

اهمیت شفافیت از جهات مختلفی قابل بررسی است. چهار نوع شفافیت را می‌توان بین بخش خصوصی یا بازار و دولت یا مقام ناظر تعریف کرد که هر یک از آنها نیازمند بحث و بررسی خواهد بود. شفافیت باعث سیاستگذاری صحیح، درون‌زایی و برون‌گرایی و افزایش تولید و صادرات و لازمه اقتصاد مقاومتی است و از جهات مختلفی باعث ایجاد ثبات و رشد درون‌زا می‌گردد. در اسلام نیز در موارد مختلفی به انواع شفافیت و مخصوصاً شفافیت وضعیت اجتماع برای حاکمان و همچنین شفافیت روند اداره کشور برای عموم مردم بجز در مسائل نظامی و امثال آنها، تأکید شده است. البته شفافیت در هر زمینه‌ای مورد قبول نیست، مثلاً در موارد اخلاقی و یا مثلاً مواردی که در یک وضعیت ناپایدار باشیم، شفافیت می‌تواند موجب افزایش بحران گردد.

امروزه با استفاده از سامانه‌ها می‌توان به شفاف‌سازی و مقایسه اطلاعات و نهایتاً سیاستگذاری درباره مسائل مختلف، از جمله مسائل بانکی پرداخت و این روش، روشی بسیار جامع، کارآ، سریع و به نسبت کم هزینه، مخصوصاً با استفاده از جمع‌آوری اطلاعات در هنگام کار می‌باشد. البته متأسفانه با وجود حدود ۶۰ سامانه در حوزه بانکی، هنوز کارکرد این سامانه‌ها مناسب نیست و باید در هماهنگی و یکپارچه‌سازی این سامانه‌ها اقدامات لازم انجام گیرد.

بررسی شفافیت در ایران نشان می‌دهد که به‌طور کلی شفافیت بانکی که یکی از ملزومات نظارت مردمی بر این نهاد است وضعیت مناسبی ندارد. در این گزارش با بررسی ۷۷ شاخص برای ۲۴ مؤسسه مالی و بانک مورد نظر در بخشنامه شفافیت بانک مرکزی، یک رتبه‌بندی نسبت به این مؤسسات انجام شده است. همچنین ساختار بخشنامه، قابل قبول است ولی به نظر می‌رسد در برخی موارد نسبت به استانداردهای جهانی و شرایط بومی، دارای کاستی‌هایی است. همچنین از آنجا که بخشنامه بر یک ساختار واحد تأکید نکرده است، نحوه نمایش اطلاعات بانک‌ها به‌صورت واحد و قابل جستجو نبوده و نهایتاً قابلیت مقایسه را به سهولت فراهم نکرده است.

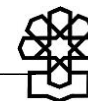
بعد از بررسی بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر، نتایج این گزارش نشان می‌دهد که بانک سینا و مؤسسه اعتباری توسعه به ترتیب دارای بیشترین و کمترین شفافیت بوده‌اند. همچنین اکثر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری روند سنتی ارائه اطلاعات را داشته و حتی نیمی از شفافیت استاندارد را کسب نکرده و به‌طور کلی سیستم بانکی کشور شفاف نیست. این عدم شفافیت باعث بروز بسیاری از مشکلات و معضلات سیستم بانکی شده است. لذا به‌منظور حرکت به سمت اصلاح این مشکل راهکارهای سیاستی زیر پیشنهاد می‌گردد:

الف) پیشنهادهای کوتاه‌مدت

۱. با توجه به اینکه یکی از ملزومات شفافیت، قابلیت مقایسه بین اطلاعات مختلف است، لذا به نظر می‌رسد، اطلاعات بانک‌ها باید علاوه بر انتشار در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی مربوط به خود آنها با یک نظم واحد و قابلیت جستجو و کاملاً مشخص، جمع‌آوری گردد. همچنین این اطلاعات باید به صورت منسجم و با قابلیت مقایسه، در یک پایگاه واحدی که مربوط به شفافیت می‌باشد، برای تمام مؤسسات اعتباری جمع‌آوری شود.
۲. پایگاه‌های اطلاعاتی تمام مؤسسات اعتباری نیز باید با این پایگاه جامع همواره در صفحه اول پایگاه اطلاع‌رسانی خود متصل و مرتبط باشند.
۳. به منظور رتبه‌بندی بانک‌ها و مؤسسات مالی، می‌توان از مؤسساتی که تخصص آنها رتبه‌بندی و ارزیابی عملکرد بانک‌هاست به منظور رتبه‌بندی بانک‌ها از نظر شفافیت بهره‌مند گردید؛ بدین منظور می‌توان این مؤسسات خصوصی را در ذیل تشکیلات بانک مرکزی و تحت مدیریت این بانک، به منظور بازوی اجرایی آنان در نظر گرفت.
۴. بخشنامه‌های بانک مرکزی باید با توجه به تجارب کشورهای مختلف و استانداردهای بین‌المللی و همچنین شرایط خاص ایران، نظارت و پیگیری شده و برای این مهم ساختار مشخص پویا، پایدار و مترقی برای اعطای پاداش و محرومیت مشخص شود.

ب) پیشنهادهای بلندمدت

- شفافیت در بستر ساختارهای نظارتی شکل می‌گیرد، بنابراین، مشکل اصلی شفافیت، نبود ساختارهای نظارتی قوی است. با این رویکرد، تحقق نظام کامل شفافیت، نیازمند ملزومات نظارتی مناسب می‌باشد. لذا یک سیستم نظارتی مناسب دارای این مشخصات است: استقلال بودجه‌ای از دولت، یکپارچگی سیستمی با محوریت بانک مرکزی، هماهنگی انواع دستگاه‌های نظارتی و دارای رویکرد تقویت نظارت و حل مشکلات عمده بانکی، به‌عنوان مسئول هدایت مالی و پولی کلان کشور.
- همچنین پیشنهاد می‌شود در ذیل این ساختار نیز کمیته شفافیت و بهبود آن، به‌عنوان یکی از معاونت‌ها و یا عناصر اصلی تشکیل گردد. یکی از ملزومات این ساختار، یک سامانه جامع و کارآی اطلاعات است که در حوزه نظارت بتواند به صورت همه‌جانبه اطلاعات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را در هنگام عملکرد آنها و به صورت برخط، گردآوری کرده و روند کلی سیاست‌های پولی و مالی کشور را مشخص نماید.

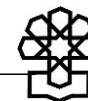

پیوست‌ها

جدول ۱. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش صورت‌های مالی

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک	صورت‌های مالی
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۱. صورت‌های مالی	
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۱-۱. خالص تسهیلات اعطایی به تفکیک عقود	
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۵۰	۷۵	۱-۲. انواع و مانده سپرده‌ها به تفکیک	
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۱-۳. انواع و خالص تسهیلات اعطایی به تفکیک دولتی و غیردولتی	
۰	۰	۰	۰	۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۲۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۰	۰	۱-۴. مطالبات از مؤسسات اعتباری به تفکیک داخلی و خارجی	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۰	۵۰	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۵۰	۱۰۰	۰	۰	۱-۵. میزان تسهیلات بین بانکی دریافتی	
۰	۷۵	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۰	۱-۶. اطلاعات مربوط به جزئیات تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط (وابسته) (به شرح آیین نامه تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط)	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱-۷. خالص تسهیلات و تعهدات کلان به تفکیک جاری، سررسید گذشته و...	
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۵۰	۷۵	۱-۸. خالص تسهیلات به تفکیک جاری، سررسید گذشته، معوق و ...	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱-۹. خالص تسهیلات و تعهدات به تفکیک وثایق	
۰	۷۵	۰	۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۱-۱۰. مانده ذخایر در نظر گرفته شده برای تسهیلات به تفکیک عمومی و اختصاصی	
۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۵۰	۱-۱۱. مانده اسناد پرداختی	

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک	صورت‌های مالی
۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۵۰	۷۵	۱-۱۲. مانده اقلام زیر خط ترازنامه نظیر بروات قبول نویسی شده، انواع ضمانتنامه‌ها، انواع اعتبارات اسنادی، انواع ظهرنویسی‌ها و...	
۷۵	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۵۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۵۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۱-۱۳. نحوه محاسبه و میزان سود قطعی منابع سپرده‌گذاران	
۷۵	۰	۰	۰	۵۰	۱۰۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۱-۱۴. مانده بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی پرداخت شده	
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۰	۱-۱۵. مانده بدهکاران بابت ضمانتنامه‌های پرداخت شده	
۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۰	۰	۱-۱۶. مانده بدهکاران موقت	
۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۰	۰	۱-۱۷. مانده بستانکاران موقت	
۵۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۵۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۵۰	۵۰	۱۰۰	۵۰	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۱-۱۸. سود هر سهم و سود نقدی متعلق به هر سهم	

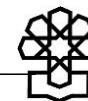
جدول ۲. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش مدیریت ریسک اعتباری

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک مدیریت ریسک اعتباری
۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۰	۲. گزارش مقایسه عملکرد مدیریت ریسک با برنامه‌ها و سیاست‌ها ^{۶۲}
۷۵	۵۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۲۵	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۲-۱. سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اعتباری
۵۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۲. واحدهای اجرایی مدیریت ریسک اعتباری
۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۵۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۷۵	۵۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۳. حدود اختیارات سطوح مختلف سازمانی برای تصویب تسهیلات و تعهدات
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۰	۷۵	۲۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲-۴. میزان پذیرش ریسک اعتباری
۷۵	۰	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۲-۵. میزان و وضعیت تمرکز تسهیلات و تعهدات به تفکیک گروه‌های مختلف مشتریان، بخش‌های اقتصادی مناطق جغرافیایی و نظایر آن
۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۵۰	۷۵	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۶. فرآیند اعتبارسنجی متقاضیان
۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۷۵	۰	۷۵	۵۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۷. روش سنجش ریسک اعتباری
۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۲-۸. روش‌های کاهش ریسک اعتباری
۰	۰	۲۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۹. میزان سرمایه لازم برای پوشش ریسک اعتباری
۷۵	۰	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۱۰. معیارهای دریافت وثایق برای اقلام در معرض ریسک اعتباری
۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۵۰	۵۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۵۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۲-۱۱. سازوکارهای کنترل و پایش ریسک اعتباری
۷۵	۰	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۰	۵۰	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۵۰	۷۵	۰	۱۰۰	۵۰	۰	۲-۱۲. نحوه مدیریت تسهیلات غیرجاری و میزان ذخایر مربوط به آنها

۶۲. این شاخص در قسمت شاخص‌های بخش اول نبوده و تنها در بخش مقاطع زمانی به شاخص‌ها اضافه شده است.

جدول ۳. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش مدیریت ریسک نقدینگی

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک مدیریت ریسک نقدینگی
۰	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۳-۱. سیاست‌ها و خط‌مشی‌های مدیریت ریسک نقدینگی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۳-۲. واحدهای اجرایی مدیریت ریسک نقدینگی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۳-۳. ترکیب، میزان و سررسید سپرده‌ها و نقاط تمرکز آن
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۳-۴. ترکیب، میزان و سررسید تسهیلات و سایر دارایی‌ها و به‌طور مشخص دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۳-۵. میزان ورودی‌ها و تعهدات ریالی در دوره آتی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۳-۶. میزان ورودی‌ها و تعهدات به ارزهای عمده در دوره آتی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۷۵	۰	۲۵	۵۰	۵۰	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۲۵	۰	۰	۳-۷. برنامه تداوم فعالیت
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۵۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۲۵	۷۵	۰	۳-۸. برنامه مقابله با بحران
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۳-۹. روش سنجش ریسک نقدینگی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۳-۱۰. سازوکارهای کنترل و پایش ریسک نقدینگی

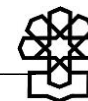

جدول ۴. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش مدیریت ریسک عملیاتی

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک	مدیریت ریسک عملیاتی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۲۵	۵۰	۵۰	۰	۷۵	۵۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۱-۴ برنامه تداوم فعالیت
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲-۴ تدابیر پیشگیرانه از وقوع خطاهای عمدی و سهوی انسانی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳-۴ تمهیدات مقابله با بحران
۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۴-۴ روش سنجش ریسک عملیاتی
۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵-۴ میزان سرمایه لازم برای پوشش ریسک عملیاتی
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۶-۴ سازوکارهای کنترل و پایش ریسک عملیاتی

جدول ۵. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش ریسک بازار

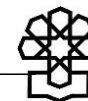
شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک	ریسک بازار
۰	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۵۰	۷۵	۰	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۵-۱. سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک بازار	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۵-۲. روش سنجش ریسک بازار	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۵۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۵-۳. میزان سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک بازار	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۵-۴. میزان اقلام در معرض ریسک بازار به تفکیک ارز، سهام، نرخ سود و نظایر آن	

جدول ۶. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش شاخص‌های نسبی مدیریت ریسک

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک	شاخص‌های نسبی مدیریت ریسک
																								۶-۱. نسبت خالص تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط به	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۱-۱. مجموع خالص تسهیلات و تعهدات
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۱-۲. سرمایه پایه
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۱-۳. سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌ها
																								۶-۲. نسبت خالص تسهیلات و تعهدات کلان به:	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۲-۱. مجموع خالص تسهیلات و تعهدات
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۲-۲. سرمایه پایه
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۲-۳. سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌ها
																								۶-۳. نسبت سرمایه‌گذاری‌ها و مشارکت‌های حقوقی به:	
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۳-۱. مجموع خالص تسهیلات و تعهدات
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۳-۲. سرمایه پایه
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۳-۳. سرمایه پرداخت شده و اندوخته‌ها
۵۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۲۵	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۷۵	۶-۴. وضعیت باز ارزی به تفکیک هر یک از ارزشها و مجموع ارزشها
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۱۰۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۷۵	۶-۵. نسبت خالص تسهیلات غیرجاری به مجموع خالص تسهیلات
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۶. نسبت خالص تسهیلات به مانده سپرده‌ها
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۶-۷. نسبت ارزش دفتری دارایی‌های ثابت، به حقوق صاحبان سهام

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	شاخص‌های نسبی مدیریت ریسک
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸-۶. نسبت خالص تسهیلات کوتاه‌مدت به مجموع خالص تسهیلات
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۹-۶. نسبت مانده سپرده‌های دیداری (جاری) به مانده مجموع سپرده‌ها
۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۱۰-۶. نسبت مانده سپرده‌های بلندمدت به مانده مجموع سپرده‌ها
۵۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۵۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۰	۷. وضعیت کفایت سرمایه (دارایی‌های در معرض ریسک، میزان و ساختار سرمایه، نسبت کفایت سرمایه، نسبت کفایت سرمایه درجه یک)

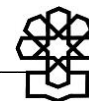

جدول ۷. امتیازدهی به بانک‌ها و مؤسسات مورد نظر در بخش صورت‌های مالی

شرکت دولتی پست بانک	مؤسسه اعتباری عسگریه	مؤسسه کوثر مرکزی	مؤسسه اعتباری توسعه	بانک آینده	بانک خاورمیانه	بانک قوامین	بانک ایران زمین	بانک گردشگری	بانک حکمت ایرانیان	بانک ملت	صادرات ایران	بانک رفاه کارگران	بانک تجارت	بانک انصار	بانک دی	بانک شهر	بانک سینا	بانک سرمایه	بانک پاسارگاد	بانک سامان	بانک کارآفرین	بانک پارسیان	بانک اقتصاد نوین	بانک حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی	
۵۰	۵۰	۵۰	۰	۵۰	۱۰۰	۵۰	۵۰	۵۰	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۷۵	۷۵	۵۰	۵۰	۱۰۰	۲۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۵۰	۸-۱. ساختار هیئت مدیره (مشخصات اعضا، اختیارات و مسئولیت‌ها، شرایط انتخاب و گزارش عملکرد)	
۷۵	۵۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۰	۸-۲. ساختار هیئت عامل و سایر مدیران ارشد (مشخصات و حدود اختیارات، فرآیند انتخاب و شرایط احراز و رویه‌های گزارش‌دهی آنان)	
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۲۵	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۱۰۰	۷۵	۰	۸-۳. ساختار مالکیت (فهرست سهام‌داران بالای یک درصد و تغییرات آن در طی یک دوره)	
۰	۷۵	۷۵	۵۰	۰	۱۰۰	۵۰	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	۲۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۷۵	۸-۴. مصوبات مجامع عمومی عادی، عادی به‌طور فوق‌العاده و فوق‌العاده	
۷۵	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰	۷۵	۷۵	۰	۰	۷۵	۵۰	۸-۵. ساختار سازمانی (نمودار اصلی سازمان، کمیته‌های هیئت مدیره واحدهای مستقل فرعی و وابسته و...)	
۲۵	۵۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۵۰	۰	۲۵	۰	۷۵	۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸-۶. خط مشی‌ها و سیاست‌های اعطای پاداش و جبران خدمات اعضای هیئت مدیره، مدیران ارشد و سایر کارکنان مؤسسه
۰	۰	۷۵	۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵	۰	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸-۷. گزارش عملکرد کمیته حسابرسی داخلی
۰	۵۰	۷۵	۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۰	۷۵	۷۵	۷۵	۷۵	۵۰	۵۰	۵۰	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۰	۷۵	۰	۷۵	۷۵	۷۵	* نرخ حق‌الوکاله سپرده‌های سرمایه‌گذاری
۱۹۲۵	۱۴۵۰	۱۸۲۵	۵۰	۶۲۵	۶۹۰۰	۴۱۲۵	۲۱۲۵	۲۱۲۵	۱۵۵۰	۲۴۲۵	۳۰۵۰	۲۳۰۰	۴۷۵۰	۳۳۵۰	۱۹۰۰	۱۳۰۰	۷۲۵۰	۱۸۰۰	۲۴۰۰	۱۳۰۰	۴۴۷۵	۱۸۵۰	۱۸۰۰	جمع نهایی امتیازات (از ۷۷۰۰)	
					مثبت		مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت				مثبت	مثبت					مثبت	ارائه گزارش عملکرد شفافیت، به درخواست مرکز پژوهش‌های مجلس	

منابع و مأخذ

۱. ابوالحمد، عبدالحمید. مبانی سیاست، انتشارات توس، ج ۱، ۱۳۶۸.
۲. ابراهیمی سالاری، تقی و همکاران. آموزه‌های اخلاقی اسلام و شفافیت بازار سرمایه در ایران، اولین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی، رشت، ۳۱ خردادماه ۱۳۹۳.
۳. اسدی‌پور، نوشین. نظارت بر بانک‌ها و شیوه‌های اجرا، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، ۱۳۸۸.
۴. اسلامی، زهرا و همکاران. ضرورت تدوین الگوی رتبه بندی بانک‌ها و ارائه مدل پیشنهادی، اداره تحقیقات و کنترل ریسک بانک سپه، فروردین‌ماه ۱۳۹۰.
۵. ایجاد شفافیت اطلاعاتی در حوزه‌های مختلف، مهمترین هدف اقتصادی سال ۱۳۹۴ از سایت:
<http://tnews.ir>
۶. آزادی ارتباطات و اطلاعات در حقوق و معارف اسلامی، از سایت:
<http://www.mohsenesmaeili.com>
۷. آیین‌نامه اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، مصوب هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۳/۸/۲۱.
۸. آیین‌نامه داخلی کمیسیون اصل نودم قانون اساسی.
۹. بازرسان و ناظران به‌عنوان عیون (چشم‌های) نظام اسلامی هستند. از سایت: <http://bazresi.tehran.ir>
۱۰. بهمنی، محمود. سخنرانی افتتاحیه در بیست‌ودومین همایش سالانه سیاست‌های ارزی، نظارت بانکی و سیاست‌های احتیاطی، جلد اول: مجموعه مقالات فارسی، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، زمستان ۱۳۹۱.
۱۱. تمام شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی کشور ملزم به افشای اطلاعات مالی خود شدند، از سایت:
<http://payesh.seo.ir>
۱۲. حکیمی، محمد. امام رضا علیه السلام، زندگی و اقتصاد، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ پنجم، ۱۳۸۸.
۱۳. خمینی، روح‌ا...، صحیفه‌ی نور، ۱۳۶۱
۱۴. داودی، پرویز، رجایی و محمد کاظم و مصطفی، کاظمی، صداقت در مقایسه با شفافیت در بازار اسلامی، مجله معرفت اخلاقی، سال سوم، ش ۲، بهار ۱۳۹۱.
۱۵. دستورالعمل ناظر بر ضمانتنامه بانکی (ریالی)، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۳.
۱۶. دستورالعمل نحوه تشخیص، حذف مطالبات غیرقابل وصول از دفاتر مؤسسه اعتباری و افشای آن در صورت‌های مالی، مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱/۱/۳۱.
۱۷. دستورالعمل نحوه محاسبه و تقسیم سود مشاع (ریالی)، مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴/۳/۲۰.
۱۸. رجایی، محمدکاظم. ویژگی‌های بازار اسلامی در نظریه و عمل، مجله معرفت اقتصاد اسلامی، پاییز و ش ۳، زمستان ۱۳۸۹.
۱۹. سایت بانک اقتصاد نوین به آدرس
<http://www.enbank.ir>
۲۰. سایت بانک انصار به آدرس
<http://www.ansarbank.com/>
۲۱. سایت بانک بانک ایران زمین به آدرس
www.izbank.ir
۲۲. سایت بانک بانک آینده به آدرس
www.ba24.ir

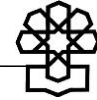

- www.middleeastbank.ir
http://www.ghavamin.com
http://www.tourismbank.ir
http://www.parsian-bank.com
http://www.bpi.ir
http://www.tejaratbank.ir
http://www.hibank24.com
www.bank-day.ir
www.refah-bank.ir
http://www.sb24.com
http://www.sbank.ir
www.sinabank.ir
www.city-bank.ir
http://www.bsi.ir/
http://www.karafarinbank.com
http://www.bankmellat.ir/
http://news.parseek.com
http://www.accpres.com
www.postbank.ir
http://ayaronline.ir
http://rc.majlis.ir
www.cid.ir
www.askariyeh.ir
www.kosarfcir.ir
۲۳. سایت بانک بانک خاورمیانه به آدرس
۲۴. سایت بانک بانک قوامین به آدرس
۲۵. سایت بانک بانک گردشگری به آدرس
۲۶. سایت بانک پارسیان به آدرس
۲۷. سایت بانک پاسارگاد به آدرس
۲۸. سایت بانک تجارت به آدرس
۲۹. سایت بانک حکمت ایرانیان به آدرس
۳۰. سایت بانک دی به آدرس
۳۱. سایت بانک رفاه کارگران به آدرس
۳۲. سایت بانک سامان به آدرس
۳۳. سایت بانک سرمایه به آدرس
۳۴. سایت بانک سینا به آدرس
۳۵. سایت بانک شهر به آدرس
۳۶. سایت بانک صادرات ایران به آدرس
۳۷. سایت بانک کارآفرین به آدرس
۳۸. سایت بانک ملت به آدرس
۳۹. سایت پارسیک به آدرس
۴۰. سایت تازه‌های حسابداری به آدرس
۴۱. سایت شرکت دولتی پست بانک به آدرس
۴۲. سایت عیار آنلاین به آدرس
۴۳. سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به آدرس:
۴۴. سایت مؤسسه اعتباری توسعه به آدرس
۴۵. سایت مؤسسه اعتباری عسگریه به آدرس
۴۶. سایت مؤسسه اعتباری کوثر مرکزی به آدرس
۴۷. سپهر، محمد. وضعیت فساد اقتصادی در ایران و راه‌های مبارزه با آن، ۱۳۹۴/۴/۲، سایت:
<http://www.ghatreh.com>
۴۸. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۲/۱۱/۲۹.
۴۹. سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴/۴/۹.
۵۰. شاکری، عباس. نظام ارزی موجود و اقتصاد کلان، تهران، واحد آموزش و انتشارات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، ۱۳۹۱.
۵۱. شفافیت بین‌الملل، فساد در ایران را رو به کاهش می‌بیند. از سایت:
<http://www.dolat.ir>
۵۲. شفافیت برای ایران از سایت:
<http://transparency4iran.ir>
۵۳. شفافیت قوانین لازمه مبارزه با فساد اقتصادی از سایت:
<http://www.jamnews.ir>
۵۴. شورای پول و اعتبار، جلسه یک هزار و یکصد و هشتاد و دو، مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۴، «ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری».
۵۵. عباسی، عباس. تحلیل سیستمی راه‌کارها و موانع افزایش شفافیت در بازار سرمایه ایران، مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۸۴.

۵۶. فاطمی، فرشاد و همکاران. رتبه‌بندی بانک‌ها و برخی یافته‌ها، بیست‌وپنجمین همایش سیاست‌های پولی و ارزی، خردادماه ۱۳۹۴.
۵۷. قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰).
۵۸. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۸-۱۳۸۴).
۵۹. قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ با آخرین اصلاحات (تا ۱۳۹۲/۱۰/۲۱)، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۶۰. قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارآیی بانک‌ها، ۱۳۸۶/۴/۲۵.
۶۱. قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور با آخرین اصلاحات و الحاقات (۱۳۹۳/۷/۱۵)، سازمان بازرسی کل کشور، قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران.
۶۲. قانون دیوان محاسبات کشور.
۶۳. محمدی، حامد، شفافیت‌گریزی فعالین اقتصادی و وضعیت نامناسب شاخص شفافیت اداری و اقتصادی، ۱۳۹۴/۳/۳، سایت: <http://azadeghtesadeiran.persianblog.ir>
۶۴. مدرکیان، حسن و حسین، کرباسی یزدی و عباس، خوش‌مهر. ارزیابی سودمندی بندهای گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی در شفافیت صورت‌های مالی بانک‌های تجاری، پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۳۸۹.
۶۵. مدنی‌زاده، علی. الزامات تحقق تورم تک‌رقمی، اولین کنفرانس اقتصاد ایران، راهکارهای دستیابی به رشد پایدار و اشتغال‌زا، دی‌ماه ۱۳۹۳.
۶۶. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ابعاد و پیامدهای خلق پول توسط بانک‌های تجاری در ایران، شماره مسلسل ۱۳۹۷۸، ۱۳۹۳.
۶۷. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تحلیل وضعیت موجود سامانه‌های شفافیت اطلاعات اقتصادی، سال ۱۳۹۴.
۶۸. موسویان، عباس. مقدمه‌ای بر بانکداری بدون ربا در ایران، مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر (فام)، چاپ اول، ۱۳۹۳.
۶۹. میشکین، فردریک اس. اقتصاد پول، بانکداری و بازارهای مالی، ترجمه و اضافات: احمد شعبانی، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۷۰. نظریور، محمدنقی و عباس، موسویان. بانکداری بدون ربا از نظریه تا تجربه، انتشارات دانشگاه مفید، مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۳.
۷۱. نقش حسابرسان در شفافیت مالی بانک‌ها، سایت: <http://bankia.ir>
۷۲. هاشمی دیزج، عبدالرحیم. پول، ارز و بانکداری، انتشارات حافظ اندیشه، چاپ سوم، ۱۳۸۹.

منابع لاتین:

73. Allenspach, Nicole, Banking and Transparency: Is More Information, Always Better?, Swiss National Bank Working Papers, September 2009.
74. Barth, James R. and Caprio, Gerard and Jr., and Levine, Ross, Bank Regulation and Supervision in 180 Countries from 1999 to 2011, January 2013.
75. Basel Committee on Banking Supervision (2012), Core Principles for Effective Banking Supervision, Bank for International Settlements.
76. Basel Committee on Banking Supervision, Composition of capital disclosure

- requirements, Rules text, Bank for International Settlements, June 2012.
77. Basel Committee on Banking Supervision, Standards Revised Pillar 3 Disclosure Requirements, Bank for International Settlements, January 2015.
 78. Chen, Yehning and Hasan, Iftekhar, The Transparency of the Banking Industry and the Efficiency of Information-based Bank runs, Bank of Finland Research Discussion Papers, 2005.
 79. Eijffinger, Sylvester C.W. and Hoeberichts Marco M., Central Bank Accountability and Transparency: Theory and Some Evidence, Economic Research Centre of the Deutsche Bundesbank, November 2000.
 80. Esmail Ezazi, Mohammad; Salehi, Mahdi and Donyaie, Mohammad, Transparency of Trading in OTC Market: Some Evidence from Iran, Middle-East Journal of Scientific Research 8 (2), 2011.
 81. Granja, Joao, Disclosure Regulation in the Commercial Banking Industry: Lessons from the National Banking era, Job Market Paper, January 2013.
 82. HYYTINEN, ARI and TAKALO, TUOMAS, Enhancing Bank Transparency: A Re-assessment, Kluwer Academic Publishers, Printed in the Netherlands, European Finance Review, 2002.
 83. IMF Country Report No. 02/267, Islamic Republic of Iran: Report on the Observance of Standards and Codes(ROSE) Fiscal Transparency Module, Washington, D.C., 2002.
 84. Krause, Susan, Enhancing Bank Transparency, Public disclosure and supervisory information that promote safety and soundness in banking systems, Office of the Comptroller of the Currency, Washington, D.C., 1998.
 85. Romer, David, ADVANCED, MACROECONOMICS, Fourth Edition, University of California, Berkeley, 2012.
 86. Salehi, Mahdi and Alipour, Mehrdad, E-Banking in Emerging Economy: Empirical Evidence of Iran, International journal of economics and finance, vol. 2, No.1, February 2010.
 87. The structure of Financial Supervision, Approaches and Challenges in a Global Marketplace, Group of Thirty, Washington, DC, 2008.
 88. Nilsson, Per, Implementation of the Sarbanes Oxley Act, A study on the Problems that Can Arise When Implementing an Innovation Tool in a Company, Master Thesis, Författare: Tobias Berg 751218 – 8918, Gustav Nadal Öström 800626- 9339.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۴۷۵۹

عنوان گزارش: درآمدی بر شفافیت بانکی: مطالعه موردی بخشنامه «ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری» (ویرایش اول)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین: محمدمهدی نجفی علمی

ناظر علمی: صمد عزیزنژاد

متقاضی: الیاس نادران (عضو کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات)

اظهارنظرکنندگان خارج از مرکز: رضا یاریفرد، کامران ندری، سیدمحمدرضا سیدنورانی،

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. شفافیت

۲. بانک مرکزی

۳. بانک

۴. شاخص

۵. استاندارد

۶. بخشنامه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۱۲/۱۹